

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-20 30 00
www.hkr.se

EXAMENSARBETE

Hösten 2013

Lärarutbildningen

Hur kan pedagoger bemöta barns olikheter i förskolan?

Författare:

Jessica Eliasson
Sara Andersson

Handledare:

Lena Jensen

Examinator:

Anna Linge

Förord

Under vår förskollärarytbildning på Högskolan i Kristianstad har vi reflekterat över hur viktigt det är som pedagog att vara medveten om sitt förhållningssätt. Som vuxna är vi förebilder för barn, vilket innebär att hur vi för oss och agerar har betydelse och stor inverkan i barns liv. Mötet med alla barn i vardagen blir av betydelse för hur den vidare kontakten fortlöper, därför är barns olikheter i allmänhet av intresse att uppmärksamma och därför känns angeläget att skriva om.

Vi vill tacka våra fyra pilotpersoner, samt våra åtta intervjupersoner som var villiga att ställa upp och delge sig av sina erfarenheter och tankar kring barns olikheter. Ett ödmjukt tack riktar vi till vår fantastiska handledare Lena Jensen som trodde på oss, samt stöttade oss fast tiden var knapp. Till slut vill vi även tacka varandra för det stöd och de givande diskussioner vi haft, en styrka för oss är att vi har kompletterat varandra bra i tanke och handling vilket har bidragit till detta examensarbete.

Abstract

En skola för alla ska vara föränderlig och verksamheten ska utformas utifrån de barn som vistas i förskolan här och nu. Pedagoger ska ta hänsyn till alla barns olikheter och utmana dem efter deras individuella förutsättningar så att alla barn känner sig inkluderade i förskolan. Det är befintligt att pedagoger tar tillvara på barns intresse och är lyhörda för deras tankar, idéer och behov så att barn känner att de ses som en tillgång i gruppen. När barn är trygga och delaktiga i gruppen stärks de som individer och erbjuds att delge sina kompetenser till andra, vilket bidrar till att utveckling och lärande sker. Barns tidigare erfarenheter utmanas i leken via fantasi och kreativitet tillsammans med andra, på så vis kan barn lära sig nya kunskaper.

Vi har använt oss kvalitativ undersökning, semistrukturerade intervjuer, samt bearbetat resultatet genom narrativa sammanfattningar. Undersökningens resultat visar att barns olikheter ses som positiva och användbara i förskolans verksamhet, och att pedagogerna har en vision om en skola för alla och gör sitt yttersta för att det ska uppnås.

Nyckelord: ”Barns olikheter”, ”barns intresse”, ”förskolans verksamhet”, inkluderade, lyhörda, ”tillgång i gruppen”, ”utveckling och lärande”.

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	6
1.1 Bakgrund	6
1.3 Syfte och frågeställning	8
2 LITTERATURGENOMGÅNG.....	9
2.1 En skola för alla	9
2.3 Barns delaktighet i förskolans verksamhet	12
2.4 Barn lär i samspel med andra.....	13
2.5 Teoretisk ansats.....	15
3 EMPIRISK DEL.....	16
3.1 Pilotintervjuer	16
3.2 Metodövervägande	16
3.3 Val av metod.....	17
3.4 Urval.....	18
3.5 Etiska överväganden	19
4 RESULTAT.....	21
4.1 Svea - Olikheter lustfullt och varierande	21
4.2 Linnea - Kunskap om barnen är nyckeln.....	23
4.3 Märta - Vi är här för barnen.....	26
4.4 Nilla - Barn har olika viljor.....	28
4.5 Ella - Hörd och respekterad som individ	29
4.6 Gunilla - Verksamheten ska anpassas efter barnen	32
4.7 Hilda - Vuxnas inställning	33
4.8 Signe - Olikheter skapar spänning	35
4.9 Sammanfattning och analys	38
5 DISKUSSION	40
5.1 Anpassa verksamheten	40
5.2 Stöd i förskolan	41
5.3 Avslutande reflektioner	43
5.4 Pedagogiska implikationer.....	44
6 SAMMANFATTANDE DISKUSSION	45
Bilaga 1: Intervjufrågor.....	46
Bilaga 2: Missiv.....	47
Referenser	48

1 INLEDNING

Denna studie handlar om pedagogers bemötande och kompetenser att tillgodose barns olikheter i förskolan. Pedagogernas kompetenser ökar när de är villiga att förändras och utmanas tillsammans med andra, som bidrar till att de blir medvetna om deras egen kompetensutveckling, vilket skapar ett professionellt förhållningssätt (Palla, 2009). Innehållet i studien ligger i tiden då det utifrån vårt samhällsperspektiv figurerar om en skola för alla, vilket innebär problematiken kring om hur vidare barn är inkluderade eller segregerade i förskolan. Visionen anser Palla (2009) ligga i att det är den pedagogiska verksamheten som ska anpassas efter barns erfarenheter, intressen och behov, inte tvärtom.

Williams & Pramling (2000) menar att pedagoger ska ge alla barn möjlighet att känna sig delaktiga i verksamheten, samt ta tillvara på barns olika sätt att tänka genom att kommunicera och samspela tillsammans. Det ingår i pedagogernas yrkesroll att de ska kunna möta de dagliga utmaningarna som de ställs inför i verksamheten, för grunden till barns livslånga lärande ska befastas redan i förskolan. Enligt Lpfö 98/10 (2010) ska förskolan anpassas till att alla barn ska känna glädje, trygghet och medverka, samt vara delaktiga i den pedagogiska verksamheten.

1.1 Bakgrund

Brodin (2004) hänvisar till Gustavsson (1998) som anser att människor alltid har och haft en tendens till att vilja skilja och kategorisera det som uppfattas som annorlunda, vilket i dag kan ses som olikheter, intygar även Palla (2009).

Flera barn börjar på förskolan i tidig ålder vilket de också har rätt till att göra (Johansson & Emilson, 2010). Barns tidiga år är av betydelse när det gäller deras fortsatta utveckling och lärande, därför är det viktigt att de blir erbjudna möjligheten till att på ett lekfullt sätt använda sina sinnen i leken, samt får sina fysiska behov tillfredställda anser Björk-Åkesson (2009). Just lek och lärande ses som en väsentlig grund i barns tidigare år och att det är avgörande för deras framtida utveckling i livet. Författaren betraktar det vardagliga stödet som även kan ses som särskilt stöd är oerhört viktigt för de barn som är i behov av det, för att de ska ges potential att utvecklas och vidare lära. Barn ska vara delaktiga, samt erbjudas att ingå i ett sammanhang av en barngrupp som bedrivs ur ett pedagogiskt perspektiv, med strävansmål från förskolans läroplan, Lpfö 98/10 (2010) menar Björk-Åkesson (2009).

Som författaren ovan anser även Jakobsson och Nilsson (2011) att en skola för alla innebär inkludering, vilket går ut på att alla barn har rätt att tillhöra samma gemenskap. De båda författarna påvisar vidare att barns olikheter eller avvikelser inte har någon betydelse i den gemenskapen, utan alla barn tillsammans bildar en inkluderande helhet i förskolan. För att stärka barns självkänsla är det viktigt att pedagoger ser de som kompetenta oavsett vilket behov av stöd de har (Edlund, 2003). Genom att tillgodose barns olikheter gäller det att ta tillvara på barns egenskaper menar Edlund (2003) samt se deras möjligheter för att de ska kunna växa som individer med en tro på sig själva i gemenskap med andra. Enligt Lpfö 98/10 (2010) bör pedagoger bilda sig en uppfattning och införskaffa sig kunskap om varje barn för att i sin tur kunna utmana och stödja barnen i deras utveckling, samt lärandeprocess. Palla (2009) anser att det därför är viktigt att vara uppmärksam på det verksamheten har att erbjuda, så att det skapas möjligheter för att tillvarata barns erfarenheter och intressen framför deras begränsningar. Om pedagogerna förhåller sig så till den pedagogiska verksamheten kan utveckling och lärande ske för alla barn i förskolan (Palla, 2009). Även Persson (2008) argumenterar för vikten av att förskolans verksamhet ska anpassas efter varje barn, så att de kan inkluderas och utvecklas som individ i en gemenskap för alla.

Ett av pedagogernas uppdrag är att vara lyhörda för alla barns intressen, tankar och idéer så de på bästa sätt tar hänsyn till dem i verksamheten, så att alla barn kan vara delaktiga i sin egen utveckling och lärandeprocess. Persson (2008) argumenterar på följande vis, att när den vanliga pedagogiken inte räcker till tar specialpedagogiken vid. Vidare grundas specialpedagogiken i tvärvetenskapliga kunskapsområden inom psykologi, sociologi, medicin och så vidare (Persson, 2009 och Palla, 2009). Specialpedagogiken kan även förtydligas som "en möjlighetens pedagogik" anser Palla (s.10, 2009) som förklarar närmare genom att beskriva specialpedagogikens omfattning på följande vis, att vi tillsammans ska skapa möjligheter samt tillgodose alla människors behov i förskolan. Betydelsen av att förstå specialpedagogikens innebörd gör det lättare för pedagoger i förskolan att förhålla sig till läraruppdraget. Ordet speciell i specialpedagogik kan ta olika riktningar beroende på hur vi talar om barns olikheter eller avvikelser, vilket har utgångspunkt i vad som ses som normalt (Palla, 2011). Specialpedagogiken innehåller enligt Atterström och Persson (2009) flera generella och specifika utmaningar och frågeställningar, med detta sagt menar de att det är upp till samhällets vision om hur de definierar begreppet en skola för alla.

1.3 Syfte och frågeställning

Vårt syfte med studien är att undersöka om och hur pedagoger tar vara på barns olikheter i förskolan, samt hur pedagoger kan tillgodose barns olika behov, vidare intresserar vi oss för hur pedagoger kan hantera dessa olikheter. Kan olikheter ses som fördelar eller som nackdelar, samt hur pedagoger kan möta och ta tillvara på barns erfarenheter och kunskaper.

- Vad beskriver pedagogerna som viktigt i mötet med barns olikheter?
- Vad kan det innebära för pedagoger att barn är olika?

2 LITTERATURGENOMGÅNG

Som vi har beskrivit tidigare handlar denna studie om pedagogers bemötande och kompetenser att tillgodose barns olikheter i förskolan. Begreppet en skola för alla kommer att bearbetas här nedan utifrån relevant litteratur och forskning.

2.1 En skola för alla

Något som Palla (2009) verkligen trycker på för att förskolan ska vara en skola för alla, är att förskolans verksamhet ska vara föränderlig och utformas utifrån de barn som tillhör verksamheten just nu. Verksamheten ska ta hänsyn till alla barns olikheter med eller utan behov, enligt traditionen har alla barn välkomnats i förskolan, vilket även Persson (2001) bekräftar. Palla (2011) menar även att varje barn har rätt att utvecklas utifrån deras behov och det ska pedagoger ha i åtanke när verksamheten planeras. Författaren hänvisar till Skolverket som i sin tur påvisar att det är arbetslagets tolkningar av barns förutsättningar som blir det centrala i den pedagogiska verksamheten (Palla 2011). För att kunna möta alla barn finns specialpedagogiken som stöd och hjälpmedel, vilket även främjar barns rätt till att lära och utvecklas menar Björk-Åkesson (2009). Vidare anser Atterström och Persson (2000) att alla barn inkluderar andra barn med fysiska, sociala, emotionella, intellektuella, språkliga eller andra svårigheter. Palla (2009) styrker författarna ovan med att ytterligare förtydliga att en förskola för alla är, när alla vuxna i barnens omgivning gör sitt yttersta tillsammans för att se alla barn som kompetenta, först då kan detta förverkligas. Då kan vi utesluta integrering eftersom segregering inte existerar i förskolan, utan där finns förståelse för olikheter och de ses dessutom som tillgångar vilket även Atterström och Persson (2000) intygar. Hinder i barns lärande kan uppstå om delaktigheten fallerar, därför finner Jakobsson och Nilsson (2011) att en väl fungerande kommunikation mellan barn och vuxna, skapar möjligheter till lärande och utveckling. Williams och Pramling (2000) ser samspel och kommunikation som stommen i pedagogiken och läroplanen, likaså är kommunikationen både ett medel och mål för barns lärande. Förskolans läroplan samt kommunikationen mellan vuxna och barn är en stor del av förskolans verksamhet hävdar Snow i Jonsson (2013) och det är pedagogerna som är de ledande i denna process. Som nämnts tidigare ska lärandet i förskolan ske på ett lekfullt sätt, det har visat sig att barns grund till utveckling och lärande infinner sig i förskolan, intygar Björk-Åkesson (2009). Förskolan ska bidra till att barn stärks som individer med tillit på sina egna förmågor, samt utvecklar en förståelse för andra människor. Vidare vävs barnen in i de sociala samspelet i förskolans verksamhet med strävan om att de förstår vikten av att ha

respekt, samt visa hänsyn för andra människor. Det ökar barns samarbetsförmåga och nyfikenhet att lära tillsammans med både barn och vuxna (Björk-Åkesson, 2009).

”Alla barn ska få erfara den tillfredställelse det ger att göra framsteg, övervinna svårigheter och att få uppleva sig vara en tillgång i gruppen.” (Lpfö 98/10, s 5, 2010).

Goda relationer mellan barn-barn, vuxen-barn och vuxen-vuxen innebär ömsesidig respekt och atmosfären blir tillåtande där alla ses som värdefulla (Palla 2009). Mötet mellan pedagog och barn, samt barn emellan har betydelse för hur de tillsammans utformar verksamheten i förskolan, där hänsyn tas till den pedagogiska kvalitén skriver Sheridan, Pramling och Johansson (2010). Att hitta balansen mellan kommunikation, samspel och utveckling bidrar till en förskola för alla anser Bergquist m.fl., (2003). Författarna menar att om pedagogerna har denna balans i åtanke när verksamheten planeras, anpassas verksamheten efter barnen men det gäller att de har den insikten, samt är lyhörda för barnen i dessa samspelssituationer. Sheridan m.fl., (2010) tillägger också att den pedagogiska verksamhetens kvalitet spelar stor roll för barns livslånga lärande, det nås genom nyfikna, motiverade och lustfyllda barn. Lusten fångas via en kombination av barns intressen, erfarenheter och pedagogernas kompetenser tillsammans med läroplanen som grund. Palla (2009) menar även att barn och vuxna kan lära av varandra och ta del av varandras kunskaper för att glädjas åt deras olikheter och i sin tur tillvarata dem. På så vis skapas goda möten utifrån gruppens förutsättningar, och författaren tror på förståelsen för detta att vidare kunna möta olikheter i framtiden. Jonsson (2013) ser professionella pedagoger som kompetenta, lyhörda samt ansvarsfulla och barn som nyfikna individer som är aktiva och i samspel med andra lär och utvecklas tillsammans, både barn som vuxna.

Förskolans verksamhet ska vara utformad efter barns intressen, tankar, erfarenheter och i förskolan ges barnen också möjlighet att uppleva, exempelvis mångfalden där olika kulturer möts. Atterström och Persson (2000) menar vidare att pedagogerna ska vara närvarande, samt fungera som en länk i dessa möten för att undvika att någon utsätts för diskriminering. Författarna vill med detta se barns olikheter som något positivt, något naturligt och användbart. Om olikheter ses normalt eller ej beror i stor grad på samhällets värderingar och den verksamhet barnen ingår i anser Jakobsson och Nilsson (2011). Barns behov och olikheter anser Aspelin (2013) vara utgångspunkten i verksamheten och eftersom det är barnen som står i centrum blir både deras behov och intressen tillgodosedda. Lund (2006) menar vidare att alla barn oavsett olikheter ska få känna samhörighet och att de är en tillgång till gruppen. Pedagoger bör generellt skaffa sig kunskaper och vara pålästa om olikheter, allt ifrån

kulturella till funktionshinder för att förebygga svårigheter och kunna uppmuntra barns olikheter (Atterström & Persson, 2000). SOU (1999, i Palla 2012) håller med de tidigare författarna men som i sin tur lägger stort ansvar på dagens lärutbildningar och utformningen av dessa, för att pedagoger med kompetens ska kunna möta alla barn. Om pedagogen ser barns olikheter som möjligheter eller svårigheter anser Fischbein och Österberg (2003) ha betydelse för om alla barn blir inkluderade eller inte i förskolan. Om pedagogerna lämnar över de utmanade barnen till en specialpedagog, anser författarna att de inte ser sig själva som kompetenta och att de inte besitter den kunskap som kan behövas. Palla (2009) skildrar även om att förskolan ska respektera och dra nytta av barns olikheter samt se till deras möjligheter och förutsättningar i planeringen av verksamheten. Inte arbeta utifrån att alla barn är lika eller bär på samma ryggsäck. Pedagoger kan tona ner barns rädsla för det som ses som annorlunda eller olika genom att ha en öppen dialog med barnen om hur viktigt det är att vi alla faktiskt är olika. I läroplanen för förskolan Lpfö 98/10 (2010) står det att barn ska få känna sig som en tillgång i gruppen utifrån dess egna förutsättningar, vilket innebär att barn ska vara delaktiga, ges möjlighet till att göra framsteg, samt övervinna svårigheter. Därför ska förskolans verksamhet formas efter den enskilda individens behov enligt Björk-Åkesson (2009). Det tyder på att förskolevistelsen på sätt och vis kan ge stöd till ett barn, både individuellt och i grupp beroende på situationen (Björk-Åkesson, 2009). Det stöd och de olika tillvägagångssätt som pedagoger använder sig av i verksamheten för att på bästa sätt kunna tillgodose alla barn, ses som metoder förtydligar Sandberg och Norling (2009).

Dock finns det inga generella årgärder som är anpassade för alla barn, utan det kan ibland behövas någon form av stöd som fungerar för just det enskilda barnet i fråga och då ska detta tillgodoses. Eftersom det inte finns någon metod enligt Sandberg och Norling (2009) som kan användas eller utformas direkt för alla barn, måste pedagogerna vara lyhörda för den enskilda individen så väl som för gruppen, för att finna barnens olikheter och styrkor. Det vill säga vad barnen behöver utmanas i för att komma vidare i deras utvecklingsprocess samt för att kunna främja det enskilda barnet så väl som gruppen så att ett lärande kan ske. Därför är det oerhört viktigt att pedagogerna uppfyller barns olika behov under dess tid i verksamheten (Sandberg & Norling, 2009). För att barn ska kunna fungera som samhällsmedborgare är det enligt Palla (2011) av stor vikt att barn tar del av de normer som bidrar till en personlig utveckling där ett positivt lärande sker.

2.3 Barns delaktighet i förskolans verksamhet

För att barn ska kunna utvecklas på bästa sätt menar Bergquist m.fl., (2003) att det är en utmaning för pedagogerna att kunna ställa passande och uppmuntrade krav, så att varje individ kan utvecklas utifrån sina behov. Kraven som ställs utifrån barnens förutsättningar är minst lika viktiga som exempelvis resurser, hjälpmedel och viljan att vilja utvecklas. Barns behov kan vara påfrestande uppgifter för förskolans verksamhet menar Drugli (2003) och det är inte alltid de resurser som behövs finns att tillgå, därför är det viktigt att förhålla sig till de förutsättningar som finns. Om verksamheten kan tillgodose barns olikheter kan de barnen stärkas och växa som individer, genom en god tro på sina kunskaper och erfarenheter (Bergquist m.fl., 2003). Palla (2009) tipsar om gruppindelningar som kan göras efter barns utvecklingsmöjligheter där pedagogerna även tar hänsyn till barns behov. Det är viktigt att stödja barns utvecklingsprocesser därför är det av stor vikt anser också Drugli (2003) att förskolan tillmötesgår alla barns behov och ger dem stöd. Arbetslagets förmåga att samverka och skapa gemenskap är en viktig och central del inom specialpedagogiken anser Fischbein och Österberg (2003) som menar på att det i vissa situationer skapas stimulans och förbättring i verksamheten. Där av spelar pedagogernas arbete en viktig roll för hur vida klimatet i barngruppen formas, samt om barnen ges möjlighet och uppmuntras till att vara nyfikna individer i förskolan. Därför bör pedagogerna införskaffa sig kunskap om hur barngruppens olikheter infinner sig och synliggörs, för att kunna erbjuda inspirerande utmaningar och möta barnen utifrån dess egna förutsättningar istället för att se olikheterna som brister (Fischbein & Österberg, 2003). Palla (2009) drar paralleller mellan Bergquist m.fl. (2003) och Drugli (2003) här ovan med sina egna åsikter och menar att en resurs kan vara barns välvilja till att hjälpa varandra. Det kan vara så att vårdnadshavarna har svårt att möta sitt barns behov i hemmet och då är det oerhört angeläget att pedagoger i förskolan är driftiga nog och engagerade. Drugli (2003) påpekar att dessa barn behöver ett mer lämpat och individanpassat bemötande, än de barn som i hemmet blir tillgodosedda och får det stöd som de behöver. Det kan även vara så att vårdnadshavarna möter deras barns behov men på grund av större ansträngande behov, är det lika viktigt att pedagogerna bemöter barnens speciella behov dagligen i förskolan (Drugli, 2003).

Enligt Williams och Pramling (2000) så skiljer sig barngrupperna ifrån varandra även om det alltid kommer till att finnas, samt utvecklas specifika samtalskontexter där barns och vuxnas olikheter visas och möts. Exempelvis kan detta uppdaga sig enligt författarna på så vis att barnen kan vara aktiva, våga kommunicera och fråga både de vuxna och deras kompisar

medan andra är tysta i dessa sammanhang. Ett behov av stöd behöver inte vara permanent utan kan som Bergquist m.fl., (2003), Björk-Åkesson (2009) och Palla (2009) poängterar, att barn inom vissa områden kan ha svårigheter eller uppleva hinder i sin utveckling och även ibland under begränsad tid behöva särskilt stöd. Björk-Åkesson (2009) menar att för att underlätta barns svårigheter är det bättre att förebygga dem, detta kan gynna hela barngruppen då särskilt stöd, exempelvis miljöförändringar, eller andra hjälpmedel oftast påverkar alla barn i verksamheten positivt. Drugli (2003) håller med om detta och konstaterar vidare att pedagoger inom barnomsorgen måste vara uppmärksamma på barns olikheter, samt bereda på att möta dessa oavsett hur mycket det krävs från dem. För att upptäcka barns olikheter måste det finnas en medvetenhet om att alla barn är olika och har olika behov, vilket i sin tur gör att pedagoger måste kunna möta barn olika utifrån deras förutsättningar, för att kunna anpassa det stöd de behöver. Därför ser Björk-Åkesson (2009) att verksamheten inte kan utformas likvärdigt för alla barn, men att i planeringen ska pedagogerna ta hänsyn till barns förutsättningar och behov, så de ändå får det stöd de behöver just då eller en tid framöver beroende på vilket behov som finns. Det krävs alltså professionella pedagoger som kan tillgodose barns olikheter utifrån deras och miljöns förutsättningar. Även Fischbein & Österberg (2003) anser att de planerade aktiviteterna i förskolan ska vara anpassade både didaktiskt och innehållsmässigt så att hela barngruppen kan utmanas och delta utifrån dess egna förutsättningar.

2.4 Barn lär i samspel med andra

När pedagoger ser ett barn som kämpar med sina olikheter hjälper de inte barnet genom att vara passiva, anser Ellneby (2007) som menar att det är av stor vikt att de vuxna agerar och tar i tu med att anpassa verksamheten efter barnet. Det är viktigt att de vuxna engagerar sig och därigenom urskiljer, samt skaffar sig förståelse för barns olikheter och gör sitt yttersta, för att skapa goda förutsättningar för barns olikheter. Genom att pedagogerna ser till barns erfarenheter och intresse menar Atterström och Persson (2000) att barn känner trygghet när de får uppleva något de gjort tidigare och som de behärskar, tillsammans med de vuxna kan barn sedan utvecklas ytterligare. Vidare menar Ellneby (2007) att för denna utveckling ska ske, är det viktigt att barns självkänsla inte tar skada genom att kraven är för stora. Utan de måste vara individuella så att barnen kan övervinna, mildra eller stärka sina olikheter, så ett lärande också kan fortsätta. Palla (2013) tolkar Cooley på så vis att i samband med den mänskliga utvecklingen är barnen beroende av samhällets tillväxt vilket i sin tur är beroende av det varje människa kan bidra med till vår samhällsutveckling. Lund (2006) understryker hur viktigt

detta är för barns tro på sig själva, det är oerhört betydelsefullt att barn har en känsla av att tillhöra en gemenskap. För att alla barn ska få känna av denna gemenskap, har pedagogerna ett stort ansvar och det gäller att de ser och är lyhörda för alla barn i förskolan så att ingen känner sig utanför (Lund, 2006).

Det handlar om att barn ska få vara delaktiga i verksamheten anser Eriksson (2009) som stödjer Lunds (2006) resonemang ovan om vikten av att barn ska bli sedda och hörda. Dessutom stärks barn som individer menar Eriksson (2009) när de får uppleva delaktighet samt bidra med sina kompetenser till gruppen. Pramling och Sheridan (2003) skriver i sin tur om att pedagogik i förskolan innebär att barnen är delaktiga i själva verksamheten, det är alltså utifrån barns intresse, erfarenheter och behov som verksamheten byggs. Lika så är pedagogiken av stor betydelse för pedagoger som genom att vara lyhörda gentemot barnen själva utvecklas via dessa utmaningar som ställs, för att kunna uppnå denna delaktighet i verksamheten, menar Pramling & Sheridan (2003).

Något som kan hjälpa pedagoger att bli medvetna om i vilka situationer som barns olikheter kan ses som tillgångar eller som svårigheter är genom dokumentation, anser Taguchi (Palla, 2012) som ser denna metod som en möjlighet att utforma verktyg, samt utvärdera verksamheten. Självfallet är det pedagogerna och miljön som ska förändras och granskas med syfte att möta alla barn i förskolan, absolut inte barnen. Palla (2012) betonar att avsikten med dokumentation som metod, är till för att pedagogerna ska granska sitt läraruppdrag och utifrån den arbeta fram en verksamhet som passar alla barn i förskolan. För att öka pedagogers kompetenser är reflektioner kring de gjorda dokumentationerna och verksamheten av stor vikt, detta för att synliggöra olikheter med avseende att tillvarata dem i planeringen och att sträva efter läroplanens mål (Palla, 2009). Det är angeläget att barn är en del av verksamheten, bedömer Johansson och Pramling (Eriksson, 2009) genom att se verksamhetsområdet så som barn uppfattar den, för att få perspektiv och känsla för deras upplevelser. För att kunna erbjuda alla barn den förskolan som de har rätt till, anser Skolverket (2010, Palla, 2012) precis som författarna i stycket ovan, att verksamhetens utformning på så vis ska ta sin grund i barnens tankar, erfarenheter och intressen. Barns olikheter ses inte som brister utan snarare som möjligheter, med motiveringen att de kan bidra till en förståelse hos barnen som leder till ett aktivt lärande individerna emellan.

2.5 Teoretisk ansats

Förskolans läroplan Lpfö 98/10 (2010) innerhåller vägledning när det gäller kunskapssynen för barns framtida lärande och den bygger på den sociokulturella teorin som Vygotskij förespråkar (Strandberg, 2006). När barn tar del av kunskaper och färdigheter blir de delaktiga. I den kommunikation som sker med andra blir barn medvetna om vad de anser vara intressant och vad de vill veta mer om menar Säljö (2010). Kommunikationen anser Vygotskij (Williams & Pramling, 2000) som är inspiratör till den sociokulturella teorin, ha en stor betydelse i barns utveckling. Barns samspel emellan bidrar till nya idéer samt olika sätt att se på exempelvis problemlösningar, på så sätt kan de lära av varandra. Leken är en kreativ bearbetning av barns tidigare erfarenheter utifrån det de tycker är roligt och intressant, Vygotskij (1995) menar att det är genom leken som barn kan leva ut sina fantasier och erövra kunskaper. Författaren anser att det är fantasin som är grunden till allt som barn tar sig för, som exempelvis när de skapar och leker. Barn kan ta flera steg i Vygotskijs utvecklingszon när de umgås med barn som har fler erfarenheter än de själva just nu (Williams & Pramling, 2000). Vygotskijs teori om utvecklingszonerna kan beskrivas på följande sätt i förskolans verksamhet, att den ska utmana barnen efter deras förutsättningar och intressen, inte efter mognad eller ålder. Precis som Williams och Pramling (2008) beskriver Strandberg (2006) om hur viktigt det är att barn erbjuds aktiviteter där samspel och kommunikationen mellan barnen har en stor roll i deras utveckling och lärande.

De vuxna har större fantasi än barn eftersom den grundar sig i tidigare erfarenheter, ju mer barn får vara med om och uppleva desto rikare blir barnets fantasier (Vygotskij, 1995). Här är det pedagogernas roll att föra dialoger samt fungera som en medforskare tillsammans med barnen och utmana dem med öppna frågor utifrån ett sociokulturellt perspektiv menar Eriksson (2009) så nya kunskaper och upplevelse erövrar. När pedagoger visar engagemang och intresse för barns funderingar och tankar stärks barns lust att vilja lära. Vidare ser författaren det som ett vinnande koncept när pedagoger visar ett genuint intresse genom att kontinuerligt förhålla sig på detta sätt. Arbetssättet gynnar barn då de får vara delaktiga i förskolans verksamhet då planeringen görs utifrån barnens erfarenheter och tidigare upplevelser (Eriksson, 2009). Vygotskij (1995) bekräftar det ovanstående med att förtydliga att när pedagoger tar hänsyn till barns intresse som är bekant samt som de har kunskap om i planeringen bli verksamheten pedagogisk. Lika så är det inte resultatet av det barn gör utan lärandeprocessen som är av betydelse.

3 EMPIRISK DEL

Här redogör och styrker vi vårt metodval, samt tillvägagångssätt, vi framför vår urvalsprocess och metod. I metoddelen beskriver vi även hur vi har valt att genomföra, samt bearbeta våra intervjuer. Slutligen redogör vi för våra reflektioner kring studiens tillförlitlighet och etiska överväganden.

3.1 Pilotintervjuer

Enligt Patel & Davidsson (2003) görs pilotintervjuer innan de autentiska intervjuerna, just för att vi som forskare ska ges möjlighet till att prova på den valda tekniken, samt upplägget som valts som verktyg för själva undersökningen. Pilotintervjuer ska i regel utföras tillsammans med ett antal personer som är likvärdiga med den väsentliga undersökningsgruppen. För att komma in i intervjuteknikens värld anser Kvale (1997) att vi som forskare får bäst lärdom av att öva på att intervjua, vilket i sin tur bidrar till bättre kvalitet under de autentiska intervjuerna. Något som sedan kan bidra till, samt bilda en helhet mellan oss som intervjuar och målet med detta är att vi ska uppfattas som mer professionella än tidigare, samt trygga i vår roll som forskare (Kvale, 1997).

Syftet med våra genomförda pilotintervjuer var därför att ta reda på om våra frågor var relevanta, samt användbara och om de kunde ge tillförlitliga svar angående vår studie. Där av genomfördes pilotintervjuer tillsammans med fyra för oss tidigare välkända personer som alla verkar inom förskola och skola. Dessa intervjuer tog i snitt cirka 30-45 minuter och efter avslutad intervju drogs slutsatsen att två av frågorna behövde byta ordning, samt att frågornas valda struktur och formuleringar gjorde att den intervjuades svar landade på djupet, även om personerna i fråga kände att de återupprepade sig ett flertal gånger under intervjun. Efter varje pilotintervju har vi även satt oss ner i lugn och ro där vi diskuterat hur vi upplevde det hela utifrån våra fältanteckningar, samt genom det inspelade materialet för att medvetandegöra för oss själva, hur vi låter verbalt, hur vi uppfattar oss själva som intervjuare och vad vi bör tänka på till nästa gång, vilket vi sedan gjort minnesanteckningar på. Mycket för att tydliggöra, samt medvetandegöra vårt förhållningssätt mot oss själva och den intervjuade i fråga.

3.2 Metodövervägande

Att tänka på inför alla intervjuerna är följande enligt Patel & Davidson (2003) att vi som forskare skickar ut ett missiv till de utvalda personerna som ska delta i undersökningen. I detta missiv ska det exempelvis tydligt framgå information av vårt valda syfte, frågeställning och mål, samt en beskrivning på hur intervjun kommer att utföras. Det ska även framgå hur vi

kommer att använda oss av deras svar i vårt examensarbete. Patel & Davidsson (2003) rekommenderar i sin bok att vi som forskare bör börja med att skicka ut ett missiv till de utvalda intervjupersonerna, för att sedan ringa upp dem för att efterfråga intresse och möjlighet till ett personligt möte. Vårt metodval grundade sig på författarnas åsikter där vi först diskuterar möjliga personer att kontakta som skulle kunna vara lämpliga för vår undersökning och därav gjorde vi på följande vis; vi ringde upp personerna i fråga, presenterade oss och berättade kort varför vi ringt, samt valda delar från vårt missiv och om intresset hos dem fanns för att delta i en intervju angående frågor om barns olikheter.

Patel & Davidsson (2003) lägger vikt i att intresset hos den intervjuade lätt kan påverkas av vårt eget beteende under intervjun. Inte bara hur vi verbalt formulerar frågorna och bekräftar personernas svar utan även genom blickar, minspel och kroppsspråk. Därför har vi valt att ha författarnas ställningstaganden i åtanke under våra pilotintervjuer. För att sedan kunna reflektera över våra egna handlingar, exempelvis om vi lägger några värderingar i intervjupersonernas svar.

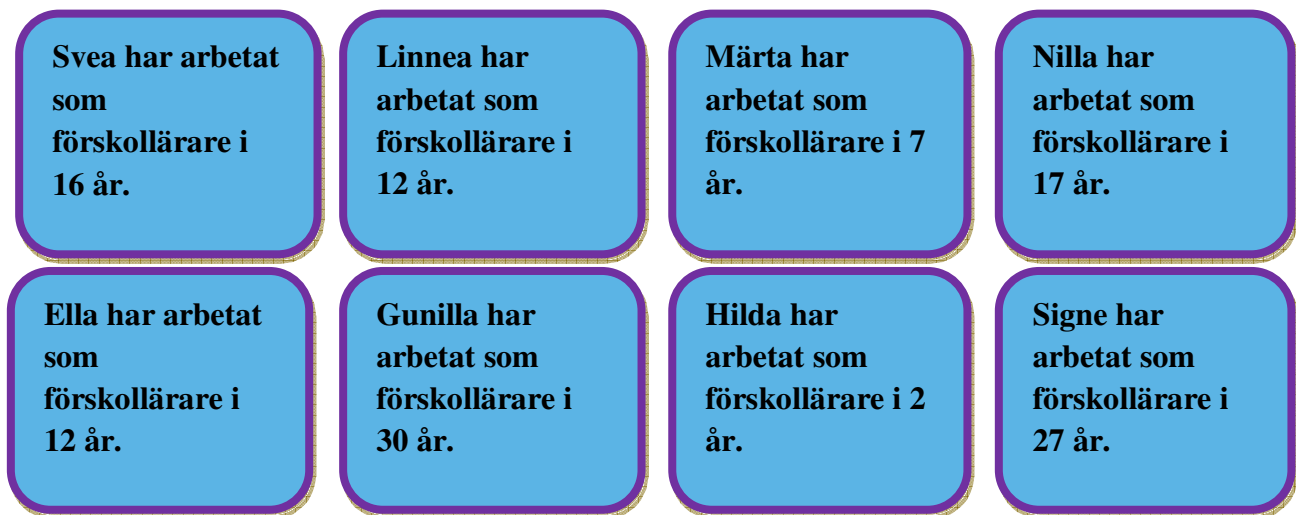
3.3 Val av metod

Den valda tekniken i denna studie har vi utgått från Denscombe (2009) semistrukturerade intervjuer som är personliga, det vill säga att ett möte mellan forskaren och den intervjuade äger rum. Frågorna som ställs (Bilaga 1) är öppet formulerade för att intervjuaren med egna ord spontant ska kunna besvara de ställda frågorna. Intervjuer ses som väl användbara enligt författaren eftersom forskaren genom dessa kan få en inblick i intervjupersonens tankar, upplevelser och kunskaper inom det valda forskningsområdet. Självklart ska intervjupersonen ge sitt tillstånd till att medverka i forskningsundersökningen, samt ljudupptagning av samtalet innan intervjun påbörjas. Det finns flera fördelar med att intervjua en person åt gången anser Denscombe (2009) några av dem är att du som forskare kan särskilja svar, rikta fokus på den personen som talar och kan rikta all sin uppmärksamhet åt hans eller hennes åsikter. Vidare anser Bell (2006) att just vid ljudinspelning är det en fördel om det är en person i taget som pratar eftersom det då är lätt att ordagrant höra vad intervjupersonen säger. Som forskare det vill säga vi som intervjuar, kan då koncentrera oss på samtalet och endast skriva få anteckningar som stöd anser Bell (2006). Det är av stor vikt om vi som forskare vill citera vad som sagts för att förstärka denna åsikt. Eftersom vi behåller våra ljudinspelningar tills vi blivit examinerade är det lätt att kontrollera intervjupersonernas svar (Bell, 2006).

Vår intention är att upprätthålla anonymiteten av intervjupersonerna i vår kvalitativa undersökning och informera dem om att de har rätt till att exempelvis avbryta intervjutillfället under tiden (Patel & Davidson, 2003). Att ha valt ut en bestämd metod, samt gjort viktiga förberedelser innan intervjuerna är a och o för forskaren klagör Kvale (1997) för att få en så bra intervju som möjligt, där resultaten blir framträdande. Författaren hänvisar till att forskaren ska ha skaffat sig kunskaper om ämnet innan så att han eller hon får en inblick och förståelse kring ämnesområdet. Forskaren bör också ha en bestämd tanke om hur intervjun ska analyseras och hur resultatet ska bearbetas efter intervjun är gjord. Kvale (1997) tar upp i sin bok. Förslag på olika tillvägagångssätt vid intervjuer och som vi även nämnt här ovan, så valde vi att använda oss av ljudupptagning i form av diktafon, samt anteckningar som underlag för att som författaren skriver kunna gå tillbaka och sammanställa och se över resultaten flera gånger om så behövs. Det finns chans till spontanitet samt emotionella skildringar genom detta sätt att intervjua då forskaren ställer frågor till personerna i fråga utan att lägga någon som helst värdering i vare sig fråga eller kroppsspråk, för att inte på något vis påverka den intervjuade (Kvale, 1997). Vi har även konstaterat att det är viktigt att lyfta om personen har några frågor och funderingar innan vi påbörjar intervjun så att vi kan klargöra de först.

3.4 Urval

De valda intervjupersonerna grundar sig på Denscombes (s. 255, 2009) nyckelord ”eftersträvar till tillit och en god relation”. För att de intervjuade skulle känna sig avslappnade och svara ärligt utifrån sina kunskaper och erfarenheter, intervjuade vi pedagoger som vi har en tidigare relation till. Då våra förhoppningar var att kunna få så spontana, relevanta och givande svar som möjligt. Gemensamt för våra åtta intervjupersoner (se figur 1) är att alla är utbildade förskollärare och arbetar i förskolan. Vi valde även att skicka ut ett missiv (Bilaga 2) för att de intervjuade skulle få en förkunskap om vårt kommande examensarbete, men samtidigt inte få några djupare kunskaper då vi inte på några sätt ville påverka våra kommande svar. Deras uppfattningar kring de valda frågorna skulle kunna besvaras spontant, eftersom vi anser att det är då de mest ärliga svaren uppkommer. Men om det är så att intervjupersonerna vill tillägga något så går det bra eftersom vi alla är olika, på så vis att vi ibland kommer på saker som fallit i glömska eller som kan förtydliga ett visst resonemang.

Figur 1. De åtta intervjupersonerna presenteras.

3.5 Etiska överväganden

För att upprätthålla den utlovade sekretessen till våra intervjupersoner som medverkar i vår undersökning har vi tittat närmare på de fyra allmänna huvudkrav innebär enligt det vetenskapliga rådet (2002). Här nedan förklarar vi kortfattat vad de medför i vårt examensarbete .

Informationskravet: Intervjupersonerna har informerats om deras rättigheter som att det är frivilligt att medverka i intervjun, samt att de när som under intervjun har rätt att avbryta om de så önskar. Detta informerades våra intervjupersoner om i vårt missiv och muntligt innan intervjun började.

Samtyckeskravet: Våra intervjupersoner kontaktades via telefon där de informerades om vårt examensarbete och fick förfrågan om de anonymt ville delta i en intervju, de fick sedan ge sitt medgivande till att delta.

Konfidentialitetskravet: Med hänsyn till intervjupersonernas anonymitet så är deras namn figurerade och vilken kommun eller förskola de arbetar på uteslöts för att trycka på att vår undersökning är konfidentiellt. Däremot är förskollärarnas år inom yrket sanningsenliga. Ljudupptagning och anteckningar från intervjuerna kommer att kasseras efter att vi fått vårt slutbetyg på vårt examensarbete.

Nyttjandekravet: Vårt insamlade empiri används endast till detta examensarbete och kommer därav inte att hamna i orätta händer.

4 RESULTAT

De resultat som vi fått från våra intervjupersoner har vi samlat och sammanställt var för sig och varje person har fått ett figurerat namn för att upprätthålla anonymiteten som utlovats (Patel & Davidson, 2003 och Kvale & Brinkmann, 2009). Metoden vi använt oss av när vi sammanställt resultaten heter narrativ sammanfattning och innebär att varje resultat är tolkat och skrivet som en berättelse (Bell, 2006). Johansson (2005) kallar i sin tur metoden för narrativ teori och analys, författaren menar att empiri samlas in för att sedan analyseras som en skriftlig berättelse. Bell (2006) som hänvisar till Gray menar att personer som endast har ytterst få erfarenheter kring det valda ämnet som redovisas har lätt att förstå resultatet genom den narrativa studien, som är ett effektivt sätt att klargöra kunskap på. Här nedan presenterar vi våra intervjupersoner med våra egen tolkade rubriker som styrker textens innehåll, vilket Patel och Davidsson (2003) menar är till fördel.

”Vid kvalitativt inriktade undersökningar vävs resultatbeskrivning och tolkning ofta samman”.
(Patel & Davidsson, 2003 s.133).

4.1 Svea - Olikheter lustfullt och varierande

Svea har varit förskollärare i 16 år, för henne betyder en skola för alla ett ställe där alla är välkomna och där allas behov blir tillgodosedda. Barn ska tycka det är roligt att komma till förskolan, personalen ska känna lust och motivation att arbeta med barnen, samt finnas där för dem. Det ska inte göras någon som helst skillnad på barns bakgrund, sociala eller kulturella ursprung, alla ska ges samma förutsättningar utifrån deras individuella behov till att lyckas och erbjudas en varierad verksamhet med förskolans läroplan som grund. Barns olikheter ser Svea som en tillgång i hennes arbete vilket också bidrar till ett lustfyllt och varierande arbetssätt samt bemötande. Som pedagog utvecklas hon ständigt eftersom hon flera gånger ställs inför barns olikheter, barn uppfattar exempelvis frågor på olika sätt vilket innebär att hon kan få flera olika svar beroende på hur barn uppfattade frågan. Det ser Svea som positivt då barn kan lära av varandras sätt att tänka, en del olikheter är mer tydliga än andra, vilket barn senare i livet kan ha en större förståelse för. Olikheter kan vara små och givande men även ses som utmanade och i vissa fall frustrerande.

Svea försöker alltid tillgodose varje barns behov, till hjälp har hon planeringen där hon och arbetslaget tittar efter vilka barn som kommer exempelvis denna vecka. Vad de är intresserade av, hur eller vad ska de göra då? Sedan försöker de skapa situationer där barnens behov kan bli tillgodosedda. De samtalar tillsammans med barnen och exempelvis vid en samling är det viktigt att ställa frågor som utmanar barnen. Då är det viktigt att pedagogerna har kännedom

om barnens olikheter. Barns kunskaper går framåt i väldig fart ibland och som pedagog tycker Svea att pedagoger måste hålla sig ajour med barnens utveckling för att den ska gå framåt. Det kan vara så att vi som vuxna måste förändra vårt tanke- och förhållningssätt för att tillgodose barnens behov. Det är planeringen som styr verksamheten och den grundar sig på barnens tankar och behov, en del barn behöver tydlig struktur, det mår alla barn bra av. Arbetslaget ställer sig ofta frågor som, hur erbjuds barn att delta i verksamheten, om det finns barn som inte vill eller kan vara med, hur gör vi då och hur stärker vi deras behov? Den viktigaste frågan pedagoger ska ställa sig anser Svea vara, vems behov är det egentligen, barnens eller oss vuxnas? Så för att arbetslaget ska kunna möta barns olika behov är det angeläget att pedagogerna rannsakar sig själva och tänker på barnens intressen. Betydande är att det kan vara svårt att i varje situation tillgodose alla barns olika behov på grund av att personalstyrkan inte alltid räcker till. Men tillsammans gör de allt de kan för att göra det så bra som möjligt för alla barn, kanske kan de gottgöra eller se situationen på ett annat sätt då gäller det att vara flexibel och kunna ändra på planeringen enligt Svea.

Genom att se det enskilda barnet och sedan observera det i grupp kan Svea se till barnets behov och se hur hon ska gå tillväga för att bemöta deras olikheter. Det kan vara så att flera barn har liknande olikheter eller likheter, då kan hon tillgodose flera barn samtidigt även om tillvägagångssättet inte blir detsamma från barnens sida beroende på deras tidigare erfarenheter. En del barn behöver mycket uppmuntran medan andra är mer självgående då är det viktigt att inte pedagogerna glömmer något barn menar Svea utan alla behöver uppmuntras på olika sätt beroende på vilket behov barnet har. Det kan handla om ledande frågor, delaktighet, pusha eller ge extra stöd. Tillgången med barns olikheter gör Sveas arbete roligt i den betydelsen att hon ständigt får utmana sig själv eftersom barns tankar och förutsättningar är olika. Det kan vara en begränsning om olikheten för barn innebär att de är rörelsehindrade och för de som inte arbetar med dessa barn kan det lätt bli ett tycka synd om perspektiv. I stället för att se de otroliga utvecklingar som de faktiskt gör även om de ibland är små men ack så viktiga. Om Svea känner att hon inte kan tillgodose barns behov ser hon det som en begränsning men i det stora hela tycker hon att barns olikheter ses som tillgångar som ger henne otroligt mycket.

Arbetslaget reflekterar kontinuerligt om hur veckan har varit, om det är något som hänt eller om de missat att delge varandra något som är av betydelse. Har alla barn fått möjlighet att vara delaktiga i verksamheten? Genom dokumentation och verksamhetspärm kan de se vilka

barn som deltagit, vilka som är drivande med mera. På detta sätt kan arbetslaget se varje barn anser Svea. De ser närvarande pedagoger som en självklarhet och att barnen ska erbjudas att ta del av verksamheten som Svea tidigare nämnt, är planerad utifrån barnens intressen och förskolans läroplan. Hon tillägger även att om de inte reflekterar över hur den gångna veckan har varit kan de inte heller veta om alla barn har blivit erbjudna att delta i den dagliga planeringen. Det krävs också att metoder och material är varierande så det passar alla barns olikheter och förutsättningar. I grupp ställer Svea olika frågor till barnen beroende på vilka behov eller kunskap de har, enskilt erbjuder hon barn olika material och genom diskussion tillsammans med barnet här och nu om hur de ska gå tillväga. Genom att vara närvarande som pedagog kan du uppmärksamma olikheter, däremot ska pedagoger inte uppmärksamma olikheter som kan ses som svårighet om de ännu inte är det så det blir negativt för barnet. Om vi som pedagoger tydliggör för barnen att vi ser olika ut, tycker olika, gör på olika sätt med mera och det är något som vi accepterar och ser som något bra.

4.2 Linnea - Kunskap om barnen är nyckeln

I 12 år har Linnea arbetat som förskollärare och hon anser att oavsett om barn har ett synligt eller icke synligt handikapp så har barn rätt till en förskola som möter dem professionellt, samt ger barnen en lärorik och meningsfull vardag för alla barn. För att uppnå en skola för alla anser Linnea att pedagogerna måste ständigt rannsaka sig själva, för att på så sätt kunna ge alla barn förutsättningar till att lära och utvecklas. Att kunna erbjuda och bemöta mångfald som exempelvis språksvagheter, annat modersmål än svenska och särskilda behov det sammanfattar en skola för alla enligt Linnea. Något som hon tycker att pedagoger ska tänka på är att se varje barn för den de är och till deras behov, alla barn är olika i förskolan oavsett särskilda behov eller inte, bortsett från det så är alla barn en utmaning. Genom att dra nytta av dessa olikheter och se dem som styrkor kan barnen lära av varandra och hjälpa sina kompisar att bli bättre på exempelvis lekregler eller bygglek. Linnea säger så här *”..vi här som pedagoger kan aldrig konkurrera med barnen, de som händer mellan barn-barn är något magiskt, vi kan försöka men vi kan aldrig vara komplett på barnens nivå sinsemellan i deras samspel, därför har vi stora tillgångar i barnens olika olikheter”*.

Linnea har flera förslag på hur hon kan tillgodose varje barns individuella behov men grunden är kunskap, att besitta kunskap kring barnen är nyckeln för att på bästa sätt kunna möta barns behov i samlingar eller andra planerade situationer. Även om du har kunskapen om barnen är din intuition som pedagog oerhört viktig för att kunna avgöra i ett visst ögonblick om det är

nu du som pedagog ska utmana barnet menar Linnea. Att ha de rätta verktygen samt förskolans läroplan i tankarna är en tillgång, för att kunna genomföra en lärorik situation tillsammans med barnen utifrån deras nivå. Hennes arbetslag har ständigt levande diskussioner kring barnen och vad de ser i verksamheten för att de hela tiden ska kunna utmana barnen vidare. Reflektioner kring vad de ser görs också och frågor som de ställer sig kan se ut på följande sätt. En flicka skriver sitt namn för första gången, de andra pedagogerna visar sitt intresse, kunde hon själv, hur gjorde hon, hur upplevde pedagogen som såg denna situation, hur går de vidare, uppmanar henne att skriva igen, kan hon skriva större eller mindre? De delar med sig av vad de upplever i verksamheten eftersom de arbetar som ett team och drar nytta av varandra det har inte jag sett berätta för mig, på så vis blir arbetet roligt och meningsfullt anser Linnea.

Som arbetslag tycker Linnea att de är samspelade vilket också krävs samt har kunskaper om barnen och till viss del strävar efter samma mål, det finns många barn som behöver en tydlig struktur i vardagen. För att kunna visa hänsyn till det har det betydelse om pedagogerna agerar på samma vis och använder sig av samma verktyg till barn med särskilda behov. För de barn som klarar av att pedagogerna gör på olika sätt blir det en lärdom för barnen att vuxna är olika och att det går att göra saker på olika sätt. Linnea menar att det är mycket viktigt att arbetslaget kontinuerligt reflekterar över vad de erbjuder barnen i verksamheten för att de ska kunna möta barns olika behov. Vad har de för intresse, vad leker de, vad vill de veta mer av, är alla med och leker, varför inte, hur kan vi hjälpa de barnen som inte är med i leken. Genom alla dessa frågor kan pedagogerna bli uppmärksamma på om de ska stötta barnen och fungera som verktyg för att lotsa barnen in i leken, om det är det som de ser vara behovet just nu. Hon anser att det är oerhört betydelsefullt att pedagoger skapar förutsättningar för alla barn så de kan delta i förskolans dagliga verksamhet. Genom att ha kunskap om barnet och verktygen för hur du ska möta barnet med tanke på att barns behov varierar från dag till dag, beroende på dagsformen då får du som pedagog ta hänsyn till det när du bemöter barns olikheter menar Linnea. Exempelvis om ett barn kommer till förskolan och är ledsen men inte vill berätta varför, kan du som pedagog ta hjälp av penna och papper som verktyg, rita en gubbe som är ledsen och fråga varför tror du att han är ledsen och så vidare. Men finns det barn med särskilda behov i gruppen finns det också stödteam för arbetslaget att rådfråga, teamet består av en specialpedagog och en psykolog. De kan samtala med dem och fråga om de utmanar barnen på rätt sätt och rätt svårighetsnivå, samt hur de ska gå vidare efter att de har sett

framgångar eller om barnet tagit ett steg tillbaka. De stödjer arbetslaget i deras arbete tillsammans med barnen vilket Linnea tycker fungera bra.

Pedagogerna på Linneas avdelning uppmanar barnen att hjälpa varandra, på så sätt anser de att barnen får växa genom att be om hjälp men också om att låtas hjälpas av en kompis. På så sätt kan de se barns olikheter som en tillgång och när barnen påverkar varandra positivt i lek och utveckling ses mångfalden som en oerhört stor tillgång i gruppen. Barn med särskilt stöd kan behöva en tydlighet i vardagen eller till exempel språksamlingar och det anser Linnea vara en fördel för alla i gruppen, om du lägger nivån så den passar varje individ. Vidare anser Linnea att ordet begränsning låter hårt och att en begränsning kan vara när barn kränker varandra verbalt eller fysiskt för att de är olika som individer. Det är dock något som pedagoger alltid måste ta tag i direkt och förmedla till barnen att det absolut inte är acceptabelt på något vis. Hon upplever att en begränsning är när antalet i barngrupperna ökar medan personalen blir färre, annars finner Linnea olikheter som en tillgång och styrka för hela barngruppen. Som Linnea tidigare nämnt tycker hon att det är en styrka om arbetslaget är samspelt, samt delger varandra det de ser i barngruppen dagligen. Lika väl som barn är olika är även vi i arbetslaget olika och det gäller att ta tillvara på de egenskaperna och diskutera hur de ska gå vidare, hur de ska lösa det och hur fungerar det för att se varje barn. Genom dessa pedagogiska diskussioner som Linnea och hennes arbetslag bedriver, har de sett positiva förändringar i barngruppen, hon tror att just arbetslagets förmåga att fungera så bra tillsammans har stort inflytande på barnens beteende.

För att Linnea ska kunna ta hänsyn till barns olikheter enskilt och i grupp anser hon att hennes kunskaper om barnen har en avgörande betydelse för hur hon ska kunna utmana barnen. Den förståelsen är avgörande för vilka verktyg eller vilket arbetssätt som hon väljer för varje barn eller i grupp. Det kan uppstå situationer där pedagoger måste berätta för barn att just nu är det bara jag och Kalle som ska spela detta spel för han behöver det, men när vi är klara kan du och en kompis vara med, men just nu önskar vi att få spela själva. Linnea säger så här, *”då får jag ta hänsyn till de samtidigt måste barnen få lära sig att ta hänsyn till varandras olikheter ju mer tydlig jag är att nu visar jag hänsyn och förklarar för de andra barnen varför jag gör just så i denna stunden, ju mer acceptans och förståelse får barnen för att vi är olika och att vi är lika å att man är väldigt tydlig med att förklara varför..på barnens nivå..”*

4.3 Märta - Vi är här för barnen

Märta har arbetat som förskollärare i sju år och för henne är en skola för alla lite av en drömbild som hon vill bidra till att uppnå. Framför allt är det alla barns, men även de vuxnas kunskaper, kompetenser samt olikheter som pedagogerna ska ta tillvara på i en skola för alla, men då är det viktigt att pedagogerna också är lyhörda och engagerade för att kunna ta vara på barns erfarenheter och utgå från det i deras planering. Eftersom hon som pedagog ständigt möter barn med varierande olikheter är det betydelsefullt för Märta att kunna hitta nya tillvägagångssätt, för att utmana barn, och inte känna sig bekväm i sin yrkesroll. Utan ha viljan till att hela tiden söka kunskap för att på så vis kunna ta sig an nya olikheter, men också olikheter som hon stött på innan men som hon behöver bemöta på andra sätt. När de i arbetslaget känner att olikheten är för stor för de själv att hantera tar de hjälp av en specialpedagog som ger dem handledning samt rådgivning så de kan komma framåt. Nya olikheter ger henne möjlighet till att själv utvecklas i sin roll som förskollärare, då hon tvingas utmana sina erfarenheter och kunskaper, vilket hon ser som positivt, lärorikt samt utvecklande.

Som pedagog anser Märta att det är bra att ha egenskaper som att lyssna och vara lyhörd för barns tankar och hålla sig ajour med barnens förändrade kunnande och ny forskning och inte slappna av, för att kunna tillgodose varje barns individuella behov. Hon som pedagog kan få känslan av att hon kan och vet mycket i sitt arbete, men det är viktigt att hon inte tar de bitarna för givet. Genom diskussioner och öppna dialoger med barnen och arbetslaget utformar de en verksamhet som anpassas och är förändlig till alla barns olikheter för att tillgodose de behov som finns i gruppen just nu. Märta menar också att det är viktigt med förändringar av exempelvis miljön, nivån på utmaningar, pedagogers förhållningssätt samt som hon nämnde tidigare att de anpassar planeringen efter de behov som finns i gruppen just nu och att de vågar rubba på planeringen om barnens dagsform kräver det. För att kunna tillgodose barnens individuella behov kan det handla om vilka prioriteringar som görs, vad är viktigast just nu? Det är för barnen vi är här menar Märta och då får det administrativa arbetet komma i andra hand. Hon är samtidigt kritisk till uppgifter som ska göras som inte ingår i en förskollärares arbetsuppgifter, fler orsaker som kan ses som hinder är de utökade barngrupperna som innebär fler olikheter och mindre tid att söka kunskaper om dessa olikheter. Vilket gör att det blir barnen som blir lidande i stressade situationer där det kan vara så att pedagoger prioriterar fel.

I arbetslaget som Märta arbetar lägger de mycket tid på att diskutera hur de ska agera i olika situationer och lyssna av varandra om hur de upplever barnen, så de strävar mot samma mål även om vägen dit ser olika ut då pedagogerna också är olika. De ger varandra den tiden som behövs om de ser att ett barn har behov av en vuxen, de accepterar att det inte alltid blir som det var tänkt utan ser till barnens behov. Arbetslaget reflekterar kontinuerligt över deras förhållningssätt, miljöns utformning och verksamhetens innehåll, vad är det vi erbjuder barnen? För att anpassa dessa delar efter barnens behov och olikheter men även barnens kunskaper som också är förändliga anser Märta. Det är viktigt att pedagoger utmanar barn utifrån det de är intresserade av och har kunskaper om, lika väl som att de tar reda på det de inte vet så mycket om ännu, hitta en balans är viktigt inom dessa delar. I mötet med barns olikheter försöker Märta vara positiv även om det är en olikhet som hon inte delar eller har lite kunskap kring så anser hon att barn känner av om hon som pedagog är intresserad. Även om hon har stött på en liknande olikhet är hon noga med att inte ta något för givet utan bemöter de olikheterna som något nytt. Barnen har ofta kunskaper och idéer om hur de vill bli bemötta i olika situationer exempelvis när de är ledsna eller rädda. Märta menar att pedagoger ska ta till vara på barnens tankar och erfarenheter om hur det vill bli bemötta och respektera de i den mån det går.

Olikheter kan upplevas som en begränsning när pedagoger känner att tiden inte räcker till, eller när förutsättningarna i verksamheten begränsar, samt då yttre faktorer ibland motverkar, Märta menar att det då kan bidra till att det kan vara svårt att tillgodose alla behov. Annars finner hon olikheter endast som en tillgång där vi som pedagoger har möjlighet att utvecklas både som människa och i sin yrkesroll. Det ökar även pedagogernas kunskaper och förståelse för olikheter samt diagnoser eller funktionsnedsättningar med mera, vilket är en fördel i arbetet med barn. Märta lägger stor vikt vid att alla barn ska få göra sin röst hörd, bli lyssnad på och respekterad. Genom att ta till vara på arbetslagets olika kompetenser kan det medföra att barnen inom ramarna får göra egna val och ibland måste de ta hänsyn till barngruppen. Då har det stor betydelse för hur vi pratar med barnen menar Märta. Att de bekräftar barns intressen och viljor är angeläget för att barnen ska känna sig sedda trots att deras behov inte kunde bli tillgodosett just nu. Som pedagog kan du berätta för barnet att du ser och hör vad de vill och säger men att det inte går just nu, men om en stund kan du få måla exempelvis. Märta anser också att alla barn ska bli erbjudna aktiviteter utifrån deras förutsättningar, samt få en inblick i vad det innebär, innan de kan säga ja eller nej till aktiviteten, vilket de faktiskt har rätt till att göra, alla måste inte göra allt. Barns egna kompetenser kan pedagoger använda sig

av för att stärka dem och andra barn, när barn ber om hjälp är det lätt att uppmana ett annat barn att hjälpa, som vi vet behärskar exempelvis dra upp dragkedjan på kompisens jacka. Märta menar att det är bra att uppmana barn att hjälpa varandra och det är viktigt att barn kan ta emot hjälp från en kompis, tydligt bevis på att vi alla är olika och att det är okej och något positivt, nästa gång är det kanske omvända roller. Det är positivt att vara ett arbetslag för vi lägger märke till och uppmärksammar olika saker säger Märta, som de sedan diskuterar kring vilket gör dem mer medvetna om hur barnen fungerar i barngruppen.

Det är betydelsefullt som pedagog att visa barnen att vi hör och ser dem men ibland måste det enskilda barnet anpassa sig till gruppen, vilket innebär att just hans eller hennes behov inte kan bli tillgodosett just nu, det beror givetvis på vilket sorts behov det är menar Märta. Men att vi erbjuder barnen när det finns möjlighet att ta hänsyn till behovet då om de fortfarande är intresserade. När pedagoger återkopplar så kan de bemötas både av ett ja och ett nej, då möter pedagoger barnet med respekt och hänsyn till deras vilja. Men Märta håller också fast vid att ibland är det de vuxna som måste bestämma för att verksamheten ska kunna fungera. Det handlar om att möta barnen säger hon och lika väl som att pedagoger ska vara toleranta till barns olikheter ska även barnen visa hänsyn till kompisarnas olikheter. Vi är trots allt på förskolan tillsammans och det är viktigt att alla trivs och respekterar varandra, och dess lik och olikheter.

4.4 Nilla - Barn har olika viljor

Nilla har arbetat som förskollärare i 17 år och när det finns en förskola som alla är och känner sig välkomna i, oavsett bakgrund och svårigheter innebär det en skola för alla. Hon tycker att barn ska känna sig trygga, inkluderade, inte enbart integrerade. Pedagoger måste arbeta hårt för att alla barn ska känna känslan av tillhörighet och kunna knyta an till en vuxen. Alla människor är olika och passar olika bra med oss pedagoger, med detta sagt menar Nilla att vuxna har en viktig del i att skapa en skola för alla. Barns olikheter gör Nillas arbete meningsfullt och roligt, barn tänker oftast inte som oss vuxna eller som vi förväntat oss och det är våra olikheter som gör att vi lär av varandra. Hon ser olikheter som viktiga då det inte finns några rätt eller fel, utan vi kan tänka på olika sätt och det är bra, i en barngrupp finns det 22 olikheter så väl som 22 likheter.

Genom att observera barnen dagligen kan hon ta reda på varje barns individuella behov, ställa sig själv de didaktiska frågorna vad, hur, varför. Exempelvis i vilka situationer behöver barnet

stöttning, finns det situationer som skapar konflikter och vilka situationer fungerar det, vad är det som gör att det fungerar? Att förhålla sig professionellt innebär för Nilla att hon tillsammans med sina kollegor kan känna av vilka barn som fungerar bättre med andra pedagoger än henne själv utan att hon tar det personligt det handlar om personkemi. Genom att använda sig av pedagogernas olika kompetenser kan arbetslaget möta barns olika behov och tillsammans fungera som stöd för barnen. De diskuterar sina tankar tillsammans om hur de kan arbeta mot positiva förändringar. Bemötandet av barns olikheter sker alltid med respekt precis som hon alltid gör, skillnaden ligger oftast i barnens förutsättningar och i vilka situationer mötet äger rum. Nilla menar att hon som pedagog måste vara medveten om hennes förhållningssätt i mötet med alla barn.

Oavsett hur många barn det är i förskolan finns det alltid olika viljor och en begränsning kan vara när hon som pedagog inte kan tillgodose de individuella viljorna och måste därav se till gruppen. En tillgång kan däremot vara när barn lär av varandra och sprider sina kunskaper på grund av att de faktiskt är olika, samt besitter olika kunskaper och har olika erfarenheter. Genom observationer försöker Nilla och hennes arbetslag se hur barngruppen fungerar i helhet, var det finns behov och hur ska de lösa dem. Insatser kan vara exempelvis att de delar barnen i mindre grupper och tar tag i problemen direkt eller avvaktar för att samla mer kunskap kring situationer som inte fungerar, samt för att se alla barn. Det är viktigt att ha en öppen dialog med vårdnadshavare för att möta barnen på bästa sätt anser Nilla. Det är barnens tankar och idéer som de planerar kring menar Nilla, vilket innebär att verksamheten är uppbyggd kring barnen samtidigt som pedagogerna samkör barns intresse med förskolans läroplan. Verksamheten byggs på en demokratisk anda där alla barn har rätt att bli sedda och hörda även om de tycker olika, samtidigt som barnen får förståelse för att alla viljor inte kan få styra i alla lägen utan majoriteten. Självklart gör Nilla vad hon kan för att ta hänsyn till barnens viljor men ofta är det olika faktorer som blir avgörande. Exempelvis kan barnens dagsform och olikheter kräva att pedagoger är flexibla.

4.5 Ella - Hörd och respekterad som individ

I 12 år har Ella arbetat som förskollärare och idag anser hon att begreppet en skola för alla innebär att alla barn ska få sina behov tillgodosedda. Hon som pedagog ska kunna hjälpa barnen utifrån vart de befinner sig så att barnen känner sig välkomna och trygga oavsett tidigare förutsättningar, samt oberoende av vad de har för behov. Barns olikheter omfattar många saker då det kan vara allt ifrån det lilla minsta som inte syns till det som syns tydligt, så som handikapp eller särskilda behov. Men alla barn är generellt olika anser Ella, då vi ser

olika ut som människor och är olika beroende på vilket bagage vi bär med oss i våra ryggsäckar. Vilket ibland kan vara svårt att tillgodose som förskollärare då det finns flera sätt att tänka när en aktivitet ska utföras. Även om hon väldigt gärna vill tillgodose varje barns individuella behov så är det inte alltid så lätt, även om hon som pedagog tillsammans med arbetslaget känner att de gör så gott de kan. Viktigast av allt är att lära känna barnen anser Ella, eftersom det inte är helt lätt att ibland behöva kastas in i en okänd barngrupp och utifrån det försöka tillgodose deras behov. Hon tror därför att det är betydelsefullt att försöka hitta det lilla enskilda hos varje barn, se sådant som individen är bra på och utgå från det när mindre grupper skapas så att de hittar nya konstellationer mellan barnen. Då det inte alltid behöver vara i samma grupp som de barn som de gärna dras till eller ofta leker med, på så vis kan barnen själva ta reda på, samt upptäcka att de fungerar även tillsammans med andra och utifrån det kan pedagogerna i sin tur skapa nya grupper men även större gruppaktiviteter. Det är en bra utgångspunkt känner Ella eftersom det i större samlingar syns tydligt hur mycket av intresset som barnen tappar, när de inte får komma till tals så mycket som de exempelvis är i behov av. Men detta skulle kunna förebyggas en aning genom att pedagogerna skiftar grupper till och från, så att det inte är en och samma som hela tiden leder en aktivitet och på så vis blir verksamheten varierad och givande för barnen.

För att möta barnens olika behov har arbetslaget som Ella verkar i beslutat sig för att arbeta i mindre grupper så mycket och så ofta som det bara går. På planeringarna går de således igenom alla barn på avdelningen och tänker till kring frågan om vilka barn som eventuellt behöver ha lite extra stöd. De ser då till att lägga lite extra tid och energi på den enskilda individen, för att den ska kunna utvecklas på den egna nivån efter sina förutsättningar. Enligt Ella är det viktigt att utforma aktiviteter som alla kan vara med och delta i utifrån sina kompetenser och sitt sätt att vara. Därför är det viktigt att barnen känner av att de inom gruppen är lika även om det finns synliga respektive dolda skillnader, Detta kan ses som så att det som görs inte behöver utspelas på ett visst sätt, utan att alla ges samma möjlighet även om några gör på ett vis och några på ett annat. För Ella är det betydelsefullt att pedagogerna tar hänsyn till barnens olikheter och förutsättningar, vilket för henne innebär att slutprodukten av vad de gör i förskola inte behöver se likadana ut för alla.

Ella berättade att hon bemöter barnet genom att lära känna det på ett sätt som synliggör individen och det gör hon genom att bemöta, bekräfta och befästa barnets kunskaper på så vis att barnet får utmanas vidare tillsammans med andra för att komma vidare i sin

utvecklingsprocess. Det är viktigt att barnen känner sig trygga men också att de duger för den de är, samt att de kan delge och ta del av varandras kunskaper för att lära av varandra och utvecklas vidare. Både barn och vuxna behöver lyssna på varandra för att alla ska ges möjlighet utifrån samma villkor menar Ella, för även om barnen kan se och uppleva likheter, samt olikheter så är det viktigt att som pedagog upplysa barnen om att alla gör så gott de kan efter den egna förmågan. På så vis tror hon att barnen kan få uppleva känslan av att de duger om deras kunskaper och styrkor respektive svagheter lyfts på ett positivt sätt. Att alla inom gruppen blir lyssnade på, hörda och respekterade som individer. Många gånger så bortser barnen själva från varandras olikheter mer än vad pedagogerna gör berättar hon, då det nästan är självklart för dem. Därför ser Ella enbart på olikheter som en tillgång, men det krävs en hel del av henne som pedagog för att kunna arbeta med det. För om hon och de övriga pedagogerna inte kan se det som en möjlig tillgång för verksamheten och övriga barngruppen så blir det lätt en begränsning. Dock skulle det kunna vara en begränsning för personalen tidsmässigt då resurserna inte alltid räcker till för de behov som behöver tillgodoses. Hon förtydligar det hela med att påpeka att det absolut inte får bli så att vare sig den enskilda individen eller gruppen tar skada. Därför går arbetslaget igenom varje barn på planeringstillfällena så att viktiga saker kan lyftas. Det är även viktigt att hålla en god kontakt och relation till vårdnadshavarna, samt se till vad barnen behöver och anpassa verksamheten utefter de resurser som finns, de behov som gruppen har, samt verksamheten kräver anser Ella. Genom observationer kan de reflektera över sina egna handlingar, samt över vad som utmanar barnen istället för att bara köra på. Alla parter kan bli bättre på olika saker om de får möjligheten att prova på nya saker och genom dem upptäcka, undersöka och utvecklas tillsammans med andra.

Inom gruppen utmanar de varandra till att ta hänsyn till allas olikheter och uppmuntrar barnen till att hjälpa varandra, kanske genom att ge dem små uppdrag där de själva kan ta initiativ till att hjälpa sina kamrater och på så vis känna sig betydelsefulla. Men det är minst lika viktigt att vara flexibel och kunna se till hur gruppen är från dag till dag då en dag aldrig är den andre lik påpekar hon. Dock anser Ella att det är minst lika viktigt att barnen har förförståelse för att några barn kan ha svårare för att sitta stilla än andra eller inte kan äta på egen hand. Men att det inte är något konstigt med det utan att alla barn och vuxna gör så gott de kan, det förstår barnen bättre och på så vis kan de barn som är i behov av särskilt stöd också få vara med och leka för det blir mer naturligt menar Ella.

4.6 Gunilla - Verksamheten ska anpassas efter barnen

I år har Gunilla arbetat som förskollärare i 30 år och hon ser på begreppet en skola för alla som någonting där alla ska ges möjlighet till att utvecklas efter sina förutsättningar, precis som det står i förskolans läroplan. Vilket innebär en verksamhet där alla ska få ta del av innehållet, synas och höras för att kunna ta plats i den mån det går även om det finns barn i gruppen som av olika anledningar inte kan vara med på samma villkor som de andra barnen. Gunilla anser att barnen ska kunna inkluderas i verksamheten oavsett och att det är pedagogerna som ska se till att det blir möjligt, eftersom det är dem som ska anpassa både sig och verksamheten till barnens behov och inte tvärt om. Men just begreppet olikheter ser hon som ett nytt begrepp då de inte talat om det i den bemärkelsen inom arbetslaget. Men hennes förhoppning är att alla barn är olika och ska få vara olika. Även om det skulle kunna innebära sådana olikheter som på något vis gör att barnet med tiden får svårigheter. Hon definierar begreppet olikheter som något stort och omfattande vilket gör att det inte går att sätta någon bestämd benämning på vad det specifikt skulle kunna vara. Därför tror hon att det inte alltid är så enkelt att tillgodose barnens enskilda behov eftersom det är flera faktorer som spelar in. Med det sagt så lyfter hon faktorer som exempelvis förutsättningar, avdelningens storlek, rummens inredning, personalstyrkan, barnens scheman, personalens scheman och barngruppens storlek. Utifrån dessa faktorer ska de sen försöka anpassa sig och verksamheten så att den kan tillmötesgå barnens egen individuella utvecklingsnivå. Det är en uppgift som inte är helt enkel alla gånger men som kräver att hon som pedagog lär känna barnen och lyssnar på dem även om de inte har ett verbalt språk. I sådana situationer handlar det om att se alternativen och våga ta nya vägar för att kunna möta barnen genom leken, samt i deras vardag. Ibland menar Gunilla att det handlar om att tyda barnens signaler och utifrån dem urskilja vad barnen har för intressen och behov, för även om pedagogerna många gånger bestämmer sig för att arbeta med ett visst tema med valda mål från läroplanen, så är det i slutändan barnens intresse som styr hur temat kommer till att utvecklas allt eftersom tiden går.

För att arbetslaget ska kunna möta alla barn under dess tid i verksamheten är det viktigt att delge varandra information under dagen men även vid planeringstillfällena lyfta saker som rör deras ansvarsbarn, det vill säga de barn som vederbörlig pedagog skolat in. För det är under dessa tillfällen som pedagogerna kan lyfta saker inom arbetslaget, vad har de för barngrupp, vilka individer och behov finns, samt vad har barnen visat intresse för? Gunilla påpekar även att det är viktigt att forma planeringen så att det finns tid och möjlighet till att stötta och tillmötesgå barnens behov. Hur hon själv bemöter olikheter beror lite på vad det är för typ av

olikheter eftersom det kan vara det där lilla som inte syns utanpå, men också det där stora som faktiskt gör att ett barn kan vara avvikande från övriga barngruppen. En avvikelse menar Gunilla kan vara något som gör att barnet inte kan fungera i vissa situationer och hon som pedagog då måste tänka till och komma på lösningar för att kunna hantera aktiviteten eller situationen annorlunda, så att alla kan delta efter sina förutsättningar.

Många gånger handlar det om att rannsaka sig själv och utifrån det tänka tanken, vad är det som gör att barnet inte vill vara med i aktiviteten? Eller varför vissa situationer inte fungerar i mötet tillsammans med andra. Då gäller det att hitta metoder för att tillmötesgå och acceptera detta, med andra ord behöver de som pedagoger fundera ut lösningar, olika arbetsmetoder och pedagogiska grepp för att underlätta, inte för att göra barnet mer likt någon annan utan för att barnet ska kunna vistas i förskolans miljö och barngrupp menar Gunilla. Men det handlar även om en resursfråga, eftersom det är svårare att tillgodose allt när barngrupperna är stora och omfattar få pedagoger. I en mindre barngrupp kan pedagogerna därför känna att de har möjlighet att verkligen vara med barnen hela tiden och att det därför är lika viktigt att kunna samverka i den stora gruppen, så väl som i mindre. Som förskollärare upplever hon olikheter som spännande och hoppas på att de oftare ses som en tillgång än som en begränsning och att det enbart är ramarna utifrån som sätter prägel på vad som ses som annorlunda och inte. Där av känner hon viss rädsla för all dokumentation som finns och ska göras, även om barnen inte ska bedömas så blir det ändå lite av en bedömning anser hon.

4.7 Hilda - Vuxnas inställning

Hilda har arbetat som förskollärare i två år och en skola för alla är enligt henne ett begrepp som innebär att verksamheten verkligen ska vara till för alla oavsett ekonomisk tillhörighet, kön eller etnisk bakgrund. Eftersom det ska vara en verksamhet där förutsättningar ska skapas så att alla kan delta anser Hilda som trycker på att det pratas så mycket om inkludering och att det ibland är lätt att fastna i begreppet att alla ska vara just inkluderade. Men om alla ska kunna delta i en inkluderande verksamhet så krävs det också att det finns och ges möjlighet till tid och de resurser som behovet kräver. Enligt henne handlar det om de vuxnas inställning, att det faktiskt kan vara bra för en del barn att gå undan, utan att vara exkluderad från gruppen. Sen är det så att barngrupperna är stora idag berättar Hilda och en del barn klarar inte av att ha så många andra runt omkring sig hela tiden, men att barnen i framtiden skulle ha svårt för att delta i samhällskontexten de möter, tror Hilda inte blir ett problem.

Många gånger blir de barn som hörs och syns bekräftade mer än övriga gruppen, även om det inte bör vara så och det är synd berättar Hilda som anser att de tysta barnen många gånger vill, kan och förstår mycket som de aldrig riktigt får möjlighet till att förmedla, just för att några barn tar eller kräver mycket utrymme. Olikheter är allt ifrån hur vi ser ut, vilka förutsättningar vi har med oss hemifrån, från tidigare liv, till språk och särskilda behov. Det skulle i regel kunna vara vad som helst menar Hilda, bortsett från de generella likheterna som vi människor faktiskt har. Hon poängterar att det är viktigt att se alla barn varje dag, benämna dem och bekräfta att de faktiskt är sedda, samt att någon vuxen har talat till eller med dem. Det är viktigt att klargöra att de lyssnar påvisar hon, för även om någon exempelvis har försökt att spela ett spel hela veckan utan att möjligheten och tiden har funnits där, så är det viktigt att påpeka för barnet att det inte är bortglömt och att de ska spela tillsammans så fort ett tillfälle ges. Det är en ständig balansgång mellan barnen och verksamheten då det många gånger handlar om att dämpa, stärka och bekräfta barnen som individer. Därav är det viktigt att tydliggöra inom arbetslaget hur de ska göra för att vara lyhörda, se så mycket som möjligt och för att kunna tillmötesgå alla oavsett behov, men det är svårt att räkna till alla gånger anser Hilda.

För att kunna möta alla barn i gruppen delar de ofta in sig i mindre grupper för att lättare kunna synliggöra varje barn. De sätter även samman grupperna på så vis att barnens styrkor lyfts och kan främja andra, Hilda trycker på att de försöker stötta barnen så mycket det bara går. För att Hilda själv ska kunna bli medveten om hur hon bemöter barns olikheter anser hon att någon annan kanske skulle behöva observera henne i verksamheten, för hon tror definitivt inte att de som pedagoger alltid bemöter barn som de tror att de gör. Utan att de omedvetet gör annorlunda i vissa situationer. Det är därför viktigt att inte fokusera på eller att ständigt prata om barns olikheter, utan medvetandegöra för alla att i förskolan är de en grupp där alla som deltar är olika och gör på olika vis. Men det ska ses som något naturligt och absolut inte som något konstlat bara för att barnen ska kunna hjälpa varandra menar Hilda.

Hon ser på olikheter som enbart en tillgång där barnen vågar ta hjälp av varandra och få känna att han eller hon kan på egen hand och växa med det. Men som vuxen kan språket vara en begränsning även om de som pedagoger ska främja alla barns språk utöver det svenska språket menar Hilda. Även högtider som julen kan vara en begränsande faktor eftersom barnen de möter i förskolan många gånger har olika religioner, samtidigt som det kommer direktiv uppifrån. Det resulterar i regel till att arbetet med olika högtider blir mer

traditionsmässigt numera. Därför har de valt att hålla gemensam morgonsamling som utgångspunkt, där de uppmärksammar vilka barn som är där och inte, för även om de inte är i förskolan just den dagen så ska de andra barnen vara medvetna om att de är påtänkta av alla och att ingen är utanför. Men för att kunna vara en lyhörd pedagog krävs det även att pedagogerna cirkulerar och försöker att inte vara på samma ställe eller i samma rum under dagen. Genom att vara närvarande kan de visa hänsyn till barnen både individuellt och i grupp, samt att de på eftermiddagarna kan ta sig tid till att gå in på djupet med barnen kring olika saker berättar Hilda. Då de som pedagoger kan forma diskussioner och ställa frågor till dem, dels för att utmana men också för att lära känna barnen bättre. Samtidigt som det ges tillfälle till att ta reda på deras styrkor och intressen. Kanske är det saker som fler kan göra tillsammans och som de kan lyfta inför gruppen, så att barnens olikheter men även engagemang och intresse lyfts på ett positivt och roligt sätt menar Hilda.

4.8 Signe - Olikheter skapar spänning

Signe har arbetat som förskollärare i 27 år och hon anser att en skola för alla innebär en verksamhet där alla ska känna sig behövda och få den hjälp, det stöd och de utmaningar som barnen själva behöver för att komma vidare i sin utveckling. Ett arbete som ibland kan vara lite svårt eftersom vi alla har olikheter anser Signe som påpekar att oavsett vilka behov det är så ska de se varje enskilt barn och stötta dem efter sina förutsättningar. Det är därför önskvärt att ha fler vuxna i förskolan, men just begreppet en skola för alla menar Signe handlar om att välkomna barnen, låta dem utvecklas och utmanas tillsammans, även om barnen har speciella behov eller ej. För Signe betyder barns olikheter att vi alla är olika som människor och att det är ett begrepp som innefattar många olika delar, även genus och kulturella skillnader. Där av påpekar hon tydligt att det är hennes skyldighet som pedagog att kunna möta dessa olikheter och att det är olikheterna som faktiskt gör arbetet som förskollärare intressant och stimulerande. Olikheterna i sig gör att även de vuxna får utmanas och tänka till många gånger för att hitta på andra vägar, då något som har provats att göra på tio olika sätt även kräver ett 11:e för att det ska fungera och det är det som gör allt så spännande med olikheter menar Signe.

Att kunna tillgodose varje barns individuella behov är det största dilemman men också den största utmaningen. För ibland krävs det att hon som pedagog fokuserar på vissa behov under vissa tidsperioder eller under vissa dagar i veckan. Det krävs också att hon tar sig tid till att ge ett barn extra stöd en period för att sedan kunna ge det till någon annan när det behövs. Men

för att kunna göra det är det viktigt att föra en dialog med sina kolleger, för ibland känner de sig tyvärr inte tillräckliga menar Signe. Och det är där som hon anser att den största bristen är, att hon känner sig otillräcklig eftersom att alla är olika och har olika stora behov. Det är även en utmaning att se till så det enskilda barnet inte blir utstött, åsidosatt eller bortglömt. Signe tror därför att det är oerhört viktigt att försöka se alla barn och att det är ett dilemma med stora barngrupper, eftersom varje enskild individ behöver bli sedd, hörd och bemött på sin egen nivå dagligen.

För att arbetslaget ska kunna möta barns olikheter är barnen indelade i så kallade ansvarsbarn, vilket innebär de barn som pedagogerna följt sedan inskolningen. Men hon påpekar även att de naturligtvis ska kunna möta alla barn i verksamheten men att det ger dem möjlighet till att lägga lite extra fokus på vissa av dem. Samtidigt som det är viktigt att personalgruppen delger varandra om det är något speciellt de vill fokusera på så att alla kan hjälpa till om det är ett barn som behöver stärkas. Signe trycker därför på vikten av att vara lyhörd, lyssna in omgivningen, samt möta barnet där det är och att det kan ta olika lång tid beroende på vart barnet befinner sig, men att situationen även är beroende av vilka möjligheter barnet möter på vägen. För att ta reda på ett barns individuella behov försöker Signe först och främst att lyssna på barnet, svara på deras intresse och behov vilket är svårt men utmanande och ibland krävs det även att utomstående är inkopplade för att de ska kunna göra vad som är bäst för barnet eller barnen under dess tid i verksamheten. Det är dock olikheterna som kan ta barnen och verksamheten vidare tror Signe men det krävs att pedagogerna är medvetna om hur de gör även om det inte blir rätt alla gånger.

Signe anser att olikheterna hos oss blir en begränsning när de som pedagoger inte räcker till. Men de olikheter som Signe mött under sina 27 år som förskollärare ser hon enbart som tillgångar för alla kan lära sig så mycket av dem, samt hitta nya vägar och lära sig om sådant som de tidigare inte kunde någonting om. Olikheterna gör att man inte tröttnar på sitt arbete tror Signe, då de skapar spänning, gör att nya saker synliggörs och att nya vägar möts. Även om barnen ser olika på saker och ting så ändras deras upplevelser, idéer och tankar under resans gång och på så vis lär sig både barnen och dem vuxna nya saker. Signe ser det även som positivt att få möta en ny generation då hon ser det som en tillgång för hennes egen del då den gör att hon själv ständigt utvecklas istället för att stanna upp i samma gamla banor.

För att göra sig uppmärksam på att se varje barn försöker de inom arbetslaget föra dialog med varandra speciellt om de ser något specifikt hos något barn, då är det viktigt att kunna diskutera det för att ta reda på hur de kan gå vidare, hur de kan använda olikheterna, samt möjligheterna då det inte alltid behöver handla om svårigheter bara för att det pratas om olikheter. Det skulle kunna vara ett specifikt intresse som ett barn har menar Signe som anser att det då är ett ypperligt tillfälle att bygga vidare på det och sprida den kunskapen till övriga gruppen. Hon tänker som så att vi alla har våra egna små specialintressen och att det då ska användas som en tillgång kunskapsmässigt utifrån barnens eget intresse. Stora barngrupper kan försvåra arbetet i vissa situationer, då en del barn ibland får visa sina kunskaper och erfarenheter mer än andra. I dessa situationer handlar det om att rannsaka sig själv menar Signe för det är bara dem själva som pedagoger som kan ställa sig frågan; har jag sett och varit uppmärksam mot alla barn idag. Där av är det en fördel att ha ett arbetslag att ingå i istället för att stå ensam i arbetet. För enligt Signe är det viktigt med ett välfungerande arbetslag, ett arbetslag där hon som pedagog kan känna sig trygg och våga lyfta och berätta saker, samt delge varandra utav tankar och idéer.

För Signe är det viktigt att nämna vilka barn som är i förskolan och inte, under samlingarna så att barnen känner att de är sedda men det krävs även att hon lyfter det positiva och fokuserar på det under dagen. Dock behövs det även att de vuxna lyfter negativa saker ibland men det ska göras på ett icke nervärderande sätt så att det inte blir någon stor grej av det utan att det vänds och vrids så att det upplevs mer positivt av barnen. Personligen så anser Signe att det är lättare att ta hänsyn till barnens olikheter enskilt än i grupp. Men att det handlar om att känna sin barngrupp tillräckligt bra och de gör dem genom fördelen att de får ha barnen så pass länge i förskolan som de faktiskt har menar Signe. På den tiden får pedagogerna en uppfattning om hur barnen reagerar i olika situationer, samt vilka behov de har, i alla fall på ett ungefär påpekar hon. Men just i grupp är det nog tyvärr så att vissa barns behov kan styras framåt mer än andras, dock skiljer det sig från grupp till grupp anmärker hon. Emellertid är det dock så att barn snabbt blir medvetna om saker och negativa saker sätter sig betydligt snabbare än positiva, därför är dem vuxna viktiga menar Signe. De kan anpassa verksamheten, aktiviteterna och uppgifterna på så vis att det passar alla barn om de bara får tänka till lite, men det kan bli komplicerat att utföra saker i helgrupp ibland berättar hon. Där av är det bra att ta till öppna frågor ibland så att barnen känner sig delaktiga, samt att det de säger är både bra och viktigt att lyfta då det är betydelsefullt för kamraterna många gånger. Som pedagog kan Signe därför alltid utvecklas och bli bättre som pedagog anser hon.

4.9 Sammanfattning och analys

De intervjuade förskollärarna är alla eniga om att barn oavsett olikhet, behov av särskilt stöd eller bakgrund ska vara välkomna i förskolan. Utifrån vad de sedan möter så är det pedagogerna som ska anpassa verksamheten så att utveckling och lärande kan ske för alla barn som vistas i förskolan, det är alltså inte barnen själva som ska rätta sig efter verksamheten. Något som förskollärarna anser är viktigt att poängtera är att de ser på barns olikheter som en utmaning där även de själva kan utvecklas och erövra nya kunskaper. Vilket också resulterar i att deras eget arbete blir lustfullt, på så vis att den ena dagen aldrig är den andra lik. Men för att kunna möta alla barn och dess olikheter behöver de som pedagoger ibland ta hjälp av varandras kompetenser inom arbetslaget, genom att upprätthålla levande diskussioner, samt delge av varandras tankar och idéer för att barnen ska få en berikande, utmanande, flexibel och givande vardag. Som vi tidigare nämnt i vår teoretiska ansats grundar sig förskolans läroplan Lpfö 98/10 (2010) på den sociokulturella teorin som Vygotskij förespråkar (Strandberg, 2006). Det är alltså viktigt att barn utmanas efter sina förutsättningar och behov menar Williams och Pramling (2008) och vidare anser Strandberg (2006) att barns intressen ligger till grund för deras lärande och utveckling. Genom att pedagogerna är engagerade menar Vygotskij att barns tankar och lust till att lära stärks när de ställer öppna frågor till barnen (Eriksson, 2009). I dessa situationer sker ett samspel och kommunikation mellan barn-barn och vuxna-barn där de kan utbyta varandras tankar och idéer, som i sin tur kan bidra till nyfikenhet och ett fortsatt lärande anser Vygotskij (1995).

Förskollärarna som deltog i vår undersökning är eniga om att det är betydelsefullt att ta vara på barnens olika intressen och tillvarata dem i arbetet tillsammans med barnen, då något barns intresse kan utökas eller väcka intresse hos andra i barngruppen. Samtidigt som det ska vara meningsfullt och roligt för barnen att delta, eftersom de vuxna många gånger tänker annorlunda än barnen, gör olikheterna att alla parter kan mötas och lära av varandra eftersom det inte finns några rätt eller fel när det handlar om barns tankar.

Stora barngrupper kan ibland komplicera arbetet i förskolan genom att alla barn inte alltid får sina behov tillgodosedda, även om pedagogernas förhoppningar och ständiga arbete handlar om en vilja, att kunna eller åtminstone försöka tillmötesgå varje barns individuella behov. För att detta ska kunna upprätthållas krävs det ett väl fungerande arbetslag, där de vuxna kan känna trygghet, förtroende och positiv anda. För att i sin tur kunna ha en positiv inställning i mötet med barnen, deras behov, samt dess olikheter, eftersom barnen många gånger har olika

viljor som ska kunna mötas och utmanas på så väl individuell nivå som grupp nivå. Dock är alla åtta intervjupersoner överens om att barns olikheter i själva verket enbart är en tillgång och att det är yttre faktorer som påverkar huruvida det skulle kunna ses som en begränsning eller inte. Många gånger handlar det om de vuxnas inställning till att våga bemöta barnen, utmana dem och skapa nya kunskaper utifrån barnens intressen, förutsättningar och tidigare erfarenheter som de bär med sig i sina ryggsäckar. Därav är det viktigt att prata med barnen för att lära känna dem, kunna lära sig saker om dem, samt för att kunna ta reda på vad de har för intressen och det bildar sedan den kunskap som är nyckeln i det vardagliga arbetet. För att kunna arbeta med barn krävs det också att pedagogerna hittar olika metoder och tillvägagångssätt, samt utgår från förskolans läroplan för att i sin tur kunna skapa spännande, utmanande och lärorika situationer för alla barn i förskolan oavsett olikhet eller likhet.

5 DISKUSSION

Vi kommer här nedan diskutera vår undersökning utifrån vår litteraturstudie och studiens resultat, samt analysera det med syftets frågeställning; Vad beskriver pedagogerna som viktigt i mötet med barns olikheter och vad kan det innebära för pedagoger att barn är olika?

5.1 Anpassa verksamheten

Vår undersökning får stöd av flera författare och några av dem är Palla (2009), Persson (2001) och Atterström och Persson (2000) som är eniga om att en skola för alla inkluderar just alla barn oavsett olikheter eller behov av stöd. Resultatet visar på att förskolan välkomnar alla barn in i förskolan och pedagogerna gör sitt yttersta för att bemöta alla barn utifrån deras förutsättningar, intresse och behov. Intressant anser vi vara hur väl litteraturen stämmer överrens med de intervjuades åsikter om vad begreppet en skola för alla betyder, då författarna så väl som förskollärarna står eniga om att det först och främst ska omfatta en givande verksamhet i barnens anda. Det kommer komma fler exempel på det här nedan.

Intervjupersonerna talar om att de ska anpassa verksamheten efter de barn som verkar i förskolan just nu, vilket Palla (2009) tar upp att förskolans verksamhet ska vara föränderlig och utformas utifrån de barn som just nu tillhör verksamheten. Undersökningen visar på att det är betydelsefullt att pedagogerna har kunskap om varje barn för att kunna utmana dem både individuellt och i grupp, så utveckling och lärande kan ske för varje barn på ett lustfullt och lekfullt sätt. Vygotskij (1995) skriver att verksamheten på så vis blir pedagogisk och att barns fantasi bygger på deras tidigare erfarenheter. Vi tolkar det som att fantasins betydelse har en avgörande roll för barns lek och kreativitet. Därför anser vi att pedagogerna ska ge barn utrymme till att utveckla sin fantasi i leken, vilket gynnar och berikar dem i sin lärandeprocess oavsett behov av stöd. Visionen om barns olikheter är att de ska ses som något naturligt anser intervjupersonerna, samhällets inställning är av stor vikt hur vidare det är accepterat att vara olik eller inte. Genom att ta tillvara på barns olikheter och se dem som en tillgång kan vi också se att barn lär av varandra. En stor fördel är då att barn delger varandra från deras tidigare erfarenheter, det bidrar till lärorika samtal med olika lösningar och idéer säger studiens resultat. Lund (2006) och Eriksson (2009) menar att barn stärks när de är delaktiga i gruppen och bidrar med sina kunskaper. Intervjupersonerna trycker på att utforma mindre grupper i förskolan där barns olika kompetenser blandas så att möjligheten finns för barnen att lära och ta del av varandras kunnigheter. Det gäller att det finns en tanke bakom

dessa konstellationer av grupper så syftet med dem blir att skapa möjligheter för barnen att utvecklas i de mindre grupperingarna, finner vi som oerhört viktigt för det vidare lärandet.

Resultatet synliggör och stödjer litteraturen här ovan med att det till stor del handlar om att förskolan ska tillgodose alla barns behov genom stöd så att de kan lära och utvecklas, efter barnens egna förmågor. Verksamheten ska anpassas efter barnen och pedagogerna ska planera efter barnens förutsättningar, behov, intressen, kompetenser och kunskaper hävdade intervjupersonerna. Vidare anser de att det ska ske på ett roligt och lustfullt sätt, där förskolans läroplan ligger till grund. Vi är eniga med studiens resultat som säger att pedagogerna ska vara engagerade och lyhörda för barnen och förhålla sig professionellt genom att kontinuerligt rannsaka sitt förhållningssätt. Intervjupersonerna menar att de hela tiden ska sträva efter att utmana sig själva som pedagoger, men det handlar också om de vuxnas inställning till att vilja utvecklas. Förskolan ska vara till för alla barn oavsett olikhet eller behov av stöd, där barn ges möjlighet att delta, utvecklas och känna trygghet. Alltså ska alla barn i förskolan vara inkluderade och inte enbart integrerade oavsett bakgrund och känna tillhörighet, anser de intervjuade.

Enligt undersökningen kan det råda tidsbrist på förskolorna, därav frågar vi oss hur pedagogerna gör för att hantera stressen och om de kan leva upp till deras syn på hur viktigt det är att ge alla barn samma förutsättningar. Tar sig pedagogerna den tid som krävs för att kunna möta och stödja de barn som är i behov av stöd? Vem eller vilka avgör för vilka barn som är i mest behov av stöd, vi anser precis som intervjupersonerna att pedagoger ska kunna tillgodose alla barns olikheter från det lilla minsta som inte syns utantill till de stora som tydligt syns. Vi tänker exempelvis på de barn som är tillbakadragna och har svårt för att delta i sociala sammanhang eller de barn som är utåtagerande, det kan även vara ett barn som saknar en arm. Vissa olikheter kan ses som mer akuta att tillgodose än andra, vilket vi kan förstå men det är viktigt att pedagoger inte glömmer de små olikheterna som är ack så betydelsefulla för varje enskild individ något som även stämmer överens med resultatet.

5.2 Stöd i förskolan

Vuxna i barns omgivning har en stor och betydande roll i barns uppväxt för vilka förutsättningar som ges för att de ska kunna utvecklas menar Palla (2009). Vuxnas inställning och samarbete med andra är en avgörande del i förskolans verksamhet, om den ses som en förskola för alla barn eller inte anser författaren. På så vis menar Palla (2009) att kompetenta

pedagoger medför att en skola för alla kan förverkligas. Skapas problematik när pedagogernas kompetens inte räcker till på alla plan för att stödja alla barn i förskolan? Våra tankar grundar sig på barnens framtida skolgång, då vi anser att om pedagogerna får stöd av exempelvis en specialpedagog eller talpedagog med insatser redan i förskolan kan barns förutsättningar öka betydligt för deras fortsatta utveckling. Som intervjupersonerna tidigare nämnt är stödinsatser till mesta dels ett hjälpmedel för alla barn beroende på vilken nivå de läggs på. För att leva upp till en förskola för alla anser vi att det är arbetslagets plikt att våga ta hjälp utifrån, så att alla barn ges den möjlighet till utveckling och lärande som de har rätt till enligt förskolans läroplan. Medan Fischbein och Österberg (2003) hävdar att pedagoger i förskolan inte ses som kompetenta om de lämnar över de utmanade barnen till en specialpedagog, vilket vi anser vara motsägelsefullt eftersom vi ser pedagoger som professionella när de kan inse sina begränsningar och ta steget att be om hjälp. Där emot håller vi inte med om att barn ska lämnas över, utan tillsammans med specialpedagogen ska arbetslaget finna nya vägar för att kunna tillgodose barns behov och olikheter.

Tillsammans bildar läroplanen och pedagogiken i förskolans verksamhet till kommunikation och samspel mellan barn och pedagoger, vilket är betydelsefullt för barns lärande (Williams och Pramling, 2000). Barn ska bli lyssnade på, sedda och respekterade menar intervjupersonerna och när de kan hjälpa varandra stärks deras självkänsla av att de kan och sitter inne på kunskap. Enligt Lpfö 98/10 (2010) ska alla barn i förskolan få känna att de är en tillgång till gruppen, de ska också få utvecklas och känna glädje över sina framsteg. Men det krävs även kompetenta lyhörda pedagoger som vågar och vill tillvarata barnens intressen, tidigare erfarenheter samt olikheter så att nya premisser kan skapas i den dagliga verksamheten anser Pramling och Sheridan (2003). Å andra sidan är det minst lika viktigt att pedagoger tar sig tid till att ställa öppna frågor till barnen och tillsammans reflektera utifrån gjorda aktiviteter och upplevelser så det blir en utmanande verksamhet och att dokumentation blir pedagogisk. Syfte med att återkoppla leder till att barnen får sätta ord på vad de upplevt och varit med om, då blir barns kunskaper synliggjorda anser vi.

Med tanke på det vi skrivit ovan om pedagogers roll i barns uppväxt ställer vi oss frågan vilken betydelse det har för barn om pedagoger handlar enligt Palla (2009) som menar att pedagoger kan tona ner barns rädsla för det som ses som annorlunda eller olika utifrån ett barnperspektiv. Vi anser det är bättre att föra en öppen dialog med barnen om hur viktigt det faktiskt är att vi alla är olika. Att inta ett barnperspektiv och med hänsyn till eventuella rädslor

kring olikheter som barnen inte har tidigare erfarenhet om. Med att ge exempel till barnen så att de kan förstå att det är positivt att vara olika, det är på så vis vi lär av varandra. Något som även våra intervjupersoner belyser, då de lägger vikt i hur de talar med barnen på ett positivt sätt om olikheter för att stärka barnens egna förmågor och förutsättningar, samt förståelse för att vi är olika med olika kompetenser.

En oändlig tillgång är barns olikheter, det gäller inte bara att utmana dem till ett lustfyllt lärande, utan att även pedagogerna utmanas i mötet med barnen. Intervjupersonerna anser att de hela tiden ställs inför nya tankar, utmaningar, intressen, förutsättningar, behov och idéer som de vill försöka tillmötesgå och utveckla med förskolans läroplan som grund. Undersökningen tyder på att det krävs ett väl fungerande arbetslag som kan diskutera frågor kring verksamheten. Exempelvis vad som ska göras, hur det ska göras och varför det ska göras, så att verksamheten utformas för barns fortsatta utveckling samt lärandeprocess, så väl enskilt som i grupp. Det är något som intervjupersonerna ser som det utmanande och lärorika med arbetet i förskolan då de själva måste hålla sig ajour med aktuell forskning och vara uppmärksamma för att inte stanna upp i samhällets utveckling. Vi tolkar det ovanstående som att det är barnens olikheter som bör vara drivkraften för att kunna bedriva en pedagogisk verksamhet utifrån förskolans läroplan. På så vis anser vi att verksamheten blir positiv, naturlig och användbar både för barn och vuxna.

5.3 Avslutande reflektioner

Vi är positiva till hur stor del av litteraturen som stämde överens med vår insamlade empiri, vilket synliggör det faktum att olikheter kan vara så mycket mer än det som är synligt för blotta ögat. Vi anser att pedagoger kommer långt med sin vilja och kompetens för att tillmötesgå barns olikheter, men som professionell pedagog är det betydelsefullt att kontinuerligt reflektera över sitt förhållningssätt gentemot barn, vårdnadshavare och kollegor. Med detta anser vi att det finns oändliga möjligheter att upprätthålla begreppet en skola för alla, då det är nyckeln i den pedagogiska verksamheten i förskolan. Metoden som vi använt oss av hade vi gärna använt av oss igen, eftersom vi ser intervjuer som ett föredömligt sätt att få relevant och värdefull information som bidragit till vår aktuella undersökning. Vi anser att hur pedagoger bemöter barns olikheter i förskolan är ett ämne värt att uppmärksamma, eftersom barns olikheter är en stor del i den pedagogiska verksamheten som pedagoger ständigt bör synliggöra på ett positivt sätt, samt ta hänsyn till. Då kan de själva ständigt

påminnas och blir medvetna om sitt förhållningssätt, det har enorm påverkan för barns framtida utveckling och lärande då grunden för deras förutsättningar läggs redan i förskolan.

5.4 Pedagogiska implikationer

Med utgångspunkt i vår undersökning finner vi det intressant att gå mer på djupet och forska kring varför ett visst beteende eller utseende ses som olikt, hur det förändrats genom tiden, har bakgrunden som vi människor bär med oss, exempelvis uppfostran, ålder, etnisk tillhörighet någon betydelse för hur vi ser på olikheter? Detta är några funderingar som vi vill lyfta då vi tidigare ställt oss frågan om integrerade barn är detsamma som inkluderade? Likaså har våra funderingar kretsat kring begreppet att alla barn i förskolans verksamhet ska behandlas lika, men är det inte mer betydelsefullt om alla behandlas likvärdigt istället? Vi anser att det är meningsfullt för barn att bli bemötta utifrån sina egna premisser och behov. Det måste ändå ses som en rättvis och demokratisk verksamhet där barnens grogrund skapas utifrån deras egna förutsättningar och intressen, precis som det står i förskolans läroplan. Förskolan ska sträva efter att barns olikheter blir respekterade och tillgodosedda av så väl barn som pedagoger. Är det inte så att förskolan ska vara en berikande och utvecklande verksamhet, som uppmanar till lek och aktivitet så som det står i förskolans läroplan?

Barnen ska i förskolan möta en levande och berikande verksamhet med engagerade, lyhörda och kreativa pedagoger som är öppna för barns olikheter och bemöter dem här och nu i verksamheten. För visst är det så att det är förskolan som ska utmana barnen och inte barnen som ska utmana förskolan? Vi anser att det finns flera områden som är intressanta och tänkvärda att titta närmare på när det gäller förskolans verksamhet.

6 SAMMANFATTANDE DISKUSSION

I dagens samhälle figurerar det om en skola för alla, där pedagogers bemötande och kompetens är viktiga faktorer, för att kunna tillgodose barns olikheter utifrån deras förutsättningar. Men vad menas med begreppet en skola för alla egentligen? Är barnen inkluderade alla gånger eller finns det barn som är segregerade i förskolan? I en skola för alla gör pedagogerna sitt yttersta för att kunna tillgodose alla barn oavsett olikhet, samt om de har fysiska, sociala, intellektuella, språkliga eller andra svårigheter. Vilket innebär att barn kan behöva hjälp och stöttning exempelvis, i det sociala samspelet. För att kunna ge hjälp och stöd till barn bör pedagoger ha kunskap om varje enskilt individ i förskolan, för att kunna bemöta de olikheter som finns i barngrupper och se dem som tillgångar istället för att se de som hinder. Men för att alla barn ska känna sig betydelsefulla krävs det engagerade pedagoger som vill och vågar anta de dagliga utmaningarna som uppstår för att verksamheten ska kännas meningsfull för alla barn. Lika betydelsefullt är att barn ska ges möjlighet till att känna sig trygga och delaktiga genom att få delge övriga gruppen om sina kunskaper. Då de stärks som individer när de får känslan av att tillföra något till andra. Förskolans verksamhet i kombination med kompetenta pedagoger är därför av stor vikt för barns fortsatta utveckling och lärande. Det är i förskolan som de genom leken kan lära och införskaffa sig nya erfarenheter genom att använda sin fantasi och kreativitet.

Det är även viktigt som pedagog att kunna stödja barnen utifrån deras förutsättningar och utmana dem individuellt så väl som i grupp, eftersom de lär av varandra och tillsammans med andra. Men för att kunna utmana barn behöver pedagoger vara lyhörda för alla barns intressen, tankar och idéer så att de kan växa som individer. Dock behöver pedagogerna även se till barns olikheter och ta hänsyn till dem i verksamheten. Eftersom begreppet en skola för alla innebär att verksamheten ska vara föränderlig och utformas utifrån de barn som verkar i verksamheten här och nu, samt inte efter vad som har varit eller kan tänkas bli.

Själva empirin samlades in genom kvalitativa intervjuer där frågor ställdes till åtta väl utvalda förskollärare med olika lång arbetslivserfarenhet bakom sig. Empirin bearbetades sedan genom narrativ metod och analys som innebär att vi som intervjuat tolkat det insamlade materialet och formulerat små berättelser utifrån förskollärarnas svar som framkommit under intervjuerna. Undersökningen visar på att olikheter kan var synliga, men olikheter som inte syns är minst lika viktiga för pedagoger att kunna tillgodose, så att alla barn ges möjlighet till en lärorik och trygg vardag i förskolan.

Bilaga 1: Intervjufrågor

Intervjufrågor till pedagoger

1. Vad innebär *en skola för alla* för dig?
2. Vad betyder barns olikheter för dig?
3. Hur kan du som pedagog tillgodose varje barns individuella behov?
4. Hur arbetar ni i arbetslaget för att möta barns olika behov?
5. Hur bemöter du barns olikheter?
6. På vilket sätt anser du att olikheter är en begränsning respektive tillgång?
7. Hur arbetar du tillsammans med arbetslaget för att se varje barn?
8. Hur tar du som pedagog hänsyn till barnens olikheter enskilt och i grupp?

Bilaga 2: Missiv

Högskolan Kristianstad

Hej!

Vi heter Sara Andersson och Jessica Eliasson och vi läser sista terminen på förskollärlinjen på Högskolan i Kristianstad. Vi är nu mitt uppe i att skriva vårt examensarbete och det vi vill undersöka är hur barns olikheter kan uppfattas av pedagoger som arbetar i förskolan.

Vårt syfte med studien är att undersöka om och hur pedagoger tar vara på barns olikheter i förskolan, samt hur pedagoger kan tillgodose barns olika behov, vidare intresserar vi oss för hur pedagoger kan hantera dessa olikheter. Vi är även intresserade av om olikheter kan ses som fördelar eller som nackdelar samt hur pedagoger kan möta och ta tillvara på barns erfarenheter och kunskaper. Vi hoppas att du vill delta i vår undersökning och hjälpa oss att få svar på våra frågeställningar:

- Vad beskriver pedagogerna som viktigt i mötet med barns olikheter?
- Vad kan det innebära för pedagoger att barn är olika?

Vi vill gärna intervjua dig och det kommer då att gå till på följande sätt; vi kommer båda att medverka under intervjutillfället som kommer att ta ca 45 minuter. Frågorna som vi kommer att ställa får du möjlighet att läsa igenom när vi kommer till dig. Ljudupptagning kommer att ske för vår egen skull och den kommer att förstöras så fort som vi är examinerade på vårt arbete.

Under intervjutillfället har du som intervjuperson rätt att avbryta när du vill och vi garanterar att dina svar är konfidentiella, du kommer alltså vara helt anonym i vårt examensarbete. Om vi känner att det råder oklarheter när vi sedan bearbetar dina svar har vi då möjlighet att kontakta dig igen? Är det så att du i efterhand känner att du vill tillägga något som är relevant för vårt forskningsområde är du naturligtvis välkommen att höra av dig till oss.

Med vänliga hälsningar Sara & Jessica

Sara Andersson sara.andersson0044@stud.hkr.se 0768-818338

Jessica Eliasson jessica.eliasson0008@stud.hkr.se 0708-369451

Referenser

- Aspelin, J (2013). *Relationell specialpedagogik: i teori och praktik*. Kristianstad: Kristianstad University Press
- Atterström, H & Persson, R S. (2000). *Brister eller olikheter?: specialpedagogik på alternativa grundvalar*. Lund: Studentlitteratur
- Bell, J (2006). *Introduktion till forskningsmetodik*. 4., [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Bergquist, S (2003). *Att möta barn i behov av särskilt stöd*. 5., [aktualiserade] uppl. Stockholm: Liber
- Björk-Åkesson, E (2009), Specialpedagogik i förskolan. I Sandberg, A (red.) (2009). *Med sikte på förskolan – barn i behov av stöd*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur ss. 17-36
- Brodin, J & Lindstrand, P. (2004) *Perspektiv på en skola för alla*. Lund: Studentlitteratur. (152 s).
- Denscombe, M (2009). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur
- Edlund, E. (2003). Barn som far illa. I Bergquist, S. (2003). *Att möta barn i behov av särskilt stöd*. 5., [aktualiserade] uppl. Stockholm: Liber ss. 22-52
- Eriksson, A (2003), Barns delaktighet i förskolan. I Sandberg, A (red.) (2009). *Med sikte på förskolan: barn i behov av stöd*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur ss. 203-220
- Fischbein, S & Österberg, O (2003). *Mötet med alla barn: ett specialpedagogiskt perspektiv*, Stockholm: Gothia
- Jakobsson, I-L & Nilsson, I (2011). *Specialpedagogik och funktionshinder*. Stockholm: Natur & kultur
- Johansson, A (2005). *Narrativ teori och metod: med livsberättelsen i fokus*. Lund: Studentlitteratur
- Johansson, E & Emilson, A (2010). Toddler's life in Swedish preschool. *International Journal of Early Childhood*, 42(2), ss.165-179

- Jonsson, A (2013). *Att skapa läroplan för de yngsta barnen i förskolan [Elektronisk resurs] : barns perspektiv och nuets didaktik*. Diss. Göteborg : Göteborgs universitet
- Kvale, S (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Kvale, S & Brinkmann, S (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Palla, L (2009). *En förskola för alla: tre artiklar om förskola och (special)pedagogik*. Kristianstad: Kunskapsgruppen för specialpedagogik, Sektionen för lärutbildning, Högskolan Kristianstad
- Palla, L (2011). *Med blicken på barnet: om olikheter inom förskolan som diskursiv praktik*. Diss. Malmö: Lunds universitet
- Palla, L (2012). "Vad är det som ska åtgärdas egentligen?" I Barow, T & Östlund, D (red.) (2012) *Bildning för alla!: en pedagogisk utmaning*. Kristianstad: Kristianstad University Press ss.185-195
- Palla, L (2013). Konstruktioner av det behövande barnet. Om "vad", "vem" och intersubjektivitet i en specialpedagogisk förskolekontext. I Aspelin (2013) *Relationell specialpedagogik: i teori och praktik*. Kristianstad: Kristianstad University Press ss.163-178
- Patel, R & Davidson, B (2003). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 3., [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Persson, B (2008), *Elever olikheter och specialpedagogisk kunskap*. 2 uppl. Stockholm: Liber
- Sandberg, A & Norling, M. (2009) Pedagogiskt stöd och pedagogiska metoder. I Sandberg, A (red.) (2009). *Med sikte på förskolan – barn i behov av stöd*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur ss. 37-54
- Sheridan, S, Pramling Samuelsson, I & Johansson, E (2010). *Förskolan: arena för barns lärande*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. (Reviderad, 2010). Stockholm
- Strandberg, L (2006). *Vygotskij i praktiken: bland plugghästar och fusklappar*. Stockholm: Norstedts

Säljö, R (2010). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. 2. uppl. Stockholm: Norstedts

Vygotskij, L S (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos

Williams. P & Pramling Samuelsson. I (2000). *Barns olikheter En pedagogisk utmaning*. Pedagogisk forskning i Sverige årg 5 nr4 ss.284-306

Elektroniska källor

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (2014-01-25).